

Elli Koskinen

Maatila matkakohteena

- Toiminnallisen maatilamatkailun mahdollisuudet

Opinnäytetyö

Kevät 2013

Maa- ja metsätalouden yksikkö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Maa- ja metsätalouden yksikkö, Ilmajoki

Koulutusohjelma: Maaseutuelinkeinojen ko.

Suuntautumisvaihtoehto: Elintarviketuotanto

Tekijä: Elli Koskinen

Työn nimi: Maatila matkakohteena – Toiminnallisen maatilamatkailun mahdollisuudet

Ohjaaja: Anu Katila

Vuosi: 2013

Sivumäärä: 52

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämän opinnäytetyön taustalla oli kiinnostus selvittää, mitä maatilan toimintoja voisi tarjota matkailun ohjelmapalveluina. Ajatus opinnäytetyöstä syntyi MATKO3 – Matkailun koordinointi Etelä-Pohjanmaalla – hankkeen toisen osan toteuttaman selvityksen seurauksena. Tässä opinnäytetyössä kartoitetaan, mitä maatilan toimintoja voitaisiin tarjota matkailun ohjelmapalveluina ja mitä tekijöitä tulisi ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusta ja tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla opiskelijoita ja maatilamatkailuyrittäjiä. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa suoritettiin ryhmähaastattelu, johon osallistui agrologi (AMK)-opiskelijoita Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Ryhmähaastattelun tarkoituksena oli kerätä ideoita sellaisista maatilan toiminnoista, joihin matkailija voisi osallistua. Lisäksi ryhmähaastattelussa tarkasteltiin mahdollisia haasteita erityisesti maatilan toiminnan kannalta. Tutkimuksen toisessa vaiheessa tehtiin kolme teemahaastattelua, joissa haastateltavina oli yhteensä viisi maatilamatkailuyrittäjää. Yrittäjien haastatteluissa käsiteltiin yritystoiminnan lähtökohtia ja kehittymistä, tulevaisuuden suuntaviivoja sekä yhteistyön ja ohjelmapalveluiden merkitystä. Haastattelujen tarkoitus oli kerätä käytännön kokemuksiin pohjautuvaa tietoa samoista aiheista, mitä ryhmähaastattelussa käsiteltiin.

Tutkimustuloksena kertyi paljon erilaisia ideoita matkailijoille tarjottavista toiminnoista maatilalla kaikkina eri vuodenaikoina. Osa toiminnoista oli vahvasti kytköksissä maatilan arkeen ja osa enemmänkin erikseen järjestettäviä lisäaktiviteetteja, joille maatila tarjoaa otolliset puitteet. Haasteeksi koettiin erityisesti ajan riittävyys ja tarvittavien tietojen saaminen tuotekehityksestä, myyntikanavista, hinnoittelusta ja vakuutuksista.

Avainsanat: maatilamatkailu, matkailun ohjelmapalvelut, elämysmatkailu, maaseutumatkailu, maatilan toiminnot, maatila

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Agriculture and Forestry, Ilmajoki

Degree programme: Agriculture and Rural Enterprises

Specialisation: Food processing

Author/s: Elli Koskinen

Title of thesis: Farm as a resort – The possibilities of active farm tourism

Supervisor(s): Anu Katila

Year: 2013

Number of pages: 52

Number of appendices: 2

The main aim of this thesis was to research which tasks on a farm could work as a travel activity. The subject of the thesis was given by the Tourism co-ordination project in South Ostrobothnia (MATKO3 – Matkailun koordinointi Etelä-Pohjanmaalla – hanke). To develop rural tourism, they wanted to find out if travellers could be able to take part in basic tasks on a farm. This survey searched for answers to two questions: what kind of activities farms could offer to travellers and when offering some activities what challenges farmers may have.

The method of this research was qualitative. There was one focus group interview to chart what kinds of activities farms could offer during different seasons. The purpose of the interview was also to get some idea of what kind of problems might come up when a farm is offering some activities to travellers. This group was formed with seven agricultural students. After this focus group interview there were three theme interviews. Altogether there were five entrepreneurs from three different agritourism companies participating in the theme interviews. The aim was to get some basic information about the companies but also to collect some knowledge and ideas from the entrepreneurs about offering travel services on farms.

The results showed that there are quite a lot of possibilities as to what travellers could do on a farm during every season. Some of the activities were based mainly on the basic tasks on the farm and some were more like extra activities; which are easily realizable on a farm. The main challenges might be a lack of time and getting enough information about the activities as well as getting help on how to offer these activities to the travellers.

Keywords: agritourism, farm holiday, experience travelling, travel activities, tasks of the farm, rural tourism

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	<u>22</u>
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
1.1 Työn lähtökohdat.....	7
1.2 Työn tavoitteet ja rajaus.....	7
2 MAASEUTUMATKAILU SUOMESSA.....	9
2.1 Maatilamatkailu.....	10
2.1.1 Maatilamatkailun kehittyminen.....	10
2.1.2 Esimerkkejä toiminnallisesta maatilamatkailusta.....	12
2.2 Matkailun ohjelmapalvelut.....	14
2.2.1 Elämyksen kokeminen.....	15
2.2.2 Elämyksellisyys ohjelmapalvelussa.....	16
2.2.3 Maatila elämyksen lähteenä.....	18
3 MAATILA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	20
3.1 Kasvinviljelytyöt.....	20
3.2 Kotieläintyöt.....	24
3.3 Maatila vierailukohteena.....	27
3.3.1 Yleiset puitteet.....	27
3.3.2 Eläintaudit rajoitteena.....	28
4 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	29
4.1 Ryhmähaastattelu.....	30
4.2 Yrittäjähaastattelut.....	31
4.3 Tutkimuksen toteutus.....	31
5 OHJELMAPALVELUT MAATILALLA.....	34
5.1 Maatilan toiminnot ja lisäaktiviteetit.....	34
5.2 Toiminnan edellytykset.....	38
5.2.1 Koulutus.....	38
5.2.2 Yhteistyö.....	39
5.2.3 Turvallisuuden huomiointi.....	40

5.2.4 Kotieläinten merkitys	40
5.2.5 Potentiaaliset asiakkaat	41
6 TULOSTEN YHTEENVETO	42
6.1 Lisäansio vai toimentulon lähde?	42
6.2 Edellytyksenä yhteistyö	44
7 POHDINTA	46
LÄHTEET	48
LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Syksyllä 2012 Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto organisoii mautilojen avointen ovien päiviä eri puolilla Suomea (Mautilat kiinnostavat kuluttajia 2012). Tilaisuuksien suosio oli suuri. Yhden päivän aikana vieraili lähes 800 koululaista pelkästään yhdellä mautilalla (Uusitalo 2012). Hieman myöhemmin samana syksynä Valion maitomainos herätti useita ihmisiä keskustelemaan kiivaasti siitä, min-kälaisia suomalaiset maitotilat nykypäivänä oikeastaan ovat (Jämsä 2012). Nyt kun lähiruoka on sanana yhä useamman huulilla ja tuotantoeläinten elinoloista ollaan kiinnostuneita, kuluttajat tuntuvat haluavan todellista tietoa suomalaisista mautiloista. Tähän tiedonjanoon ei kaunisteltu maalaisromantiikka aurinkoisine kesäpäivineen ja ulkoilevine lehmineen enää riitä.

Myös matkailun saralla on tapahtunut muutoksia. Rannalla makailemisen sijaan matkailijat hakevat nyt lomamatkoilta uusia kokemuksia ja itsensä haastamista. Kuitenkin myös perinteet ja nostalgia, erityisesti maaseutumatkailussa, ovat alkaneet kiinnostaa yhä enemmän. Matkailun tulisi olla lisäksi luontoa ja ympäristöä mahdollisimman vähän rasittavaa. (Borg, Kivi & Partti 2002, 73).

Mautilamatkailu on kehittynyt vuosien saatossa sivutoimisemmasta majoituksen tarjoamisesta päätoimiseksi yritystoiminnaksi erilaisine oheispalveluineen. Samaa aikaan kuitenkin kotieläintenpito mautilamatkailuyrityksissä on vähentynyt, kuten suomalaisilla mautiloilla muutenkin. Tällä hetkellä sellaisetkaan mautilamatkailuyritykset, joilta peltoviljelyä tai kotieläimiä vielä löytyy, eivät tunnu hyödyntävän mautilan olemassaoloa matkailun ohjelmalveluissa.

Borgin ym. (2002, 73) mukaan matkailun markkinoille tarvitaan nimenomaan ka-pea-alaisia erikoistuotteita, jotka myötäilevät yhteiskunnasta nousevia trendejä. Tuotteistamalla mautilan arkiaskareita elämyksellisiksi matkailun ohjelmalveluiksi, pystyttäisiin paremmin tarjoamaan kuluttajille ajankohtaisia ja kiinnostavia matkailutuotteita.

1.1 Työn lähtökohdat

Opinnäytetyön taustalta löytyy MATKO3 – Matkailun koordinointi Etelä-Pohjanmaalla – hanke, jonka tavoitteena on edistää ja koordinoida matkailua Etelä-Pohjanmaan alueella. Hankkeen toisen osan puitteissa selvitettiin Etelä-Pohjanmaalla liikkuvien matkailijaprofiileja sekä Etelä-Pohjanmaan vetovoimatekijöitä ja imagoa matkakohteena. Tutkimuksen pohjalta heräsi kiinnostus uudenlaisesta maatilamatkailua kohtaan. Ajatukseksi tuli opinnäytetöiden keinoin selvittää mitä maatilatoimintoja olisi mahdollista tuottaa matkailijoille suunnatuiksi matkailun ohjelmajärjestelyiksi ja lisäksi kartoittaa asiasta kiinnostuneiden maatalojen määrää. Nämä opinnäytetyövaihtoehdot käytiin koulullamme esittelemässä keväällä 2012, jolloin kiinnostukseni heräsi välittömästi.

Itse innostuin nimenomaan maatilatoimintojen mahdollisuuksista matkailun ohjelmajärjestelyinä. Omissa lapsuuden- ja nuoruudenmuistoissani siinteleehän yhä kuvia isäni kototilasta, minne vein ystäviäni aina kesäisin. Siellä pääsi ruokkimaan kanoja, viemään lehmille jauhoja laitumelle kukonlaulun aikaan, ratsastamaan suomenhevosilla ja osallistumaan heinätöihin. Samanlaisia kokemuksia soisin myös tulevaisuudessa tarjota ystäväilleni ja muille kiinnostuneille tulevana lypsykarjatilan emäntänä.

Esittelytilaisuuden jälkeen otinkin yhteyttä hankkeen projektipäällikköön, mistä alkoi opinnäytetyön aiheen tarkempi hiominen. Mahdollisuutena olisi ollut tarkastella aihetta yhden esimerkin eli tulevan lypsykarjatilamme kautta. Koin kuitenkin mielekkäämmäksi koota yhteen mahdollisimman kattavasti erilaisia maataloja hyödyttävää tietoa niistä toiminnoista, jotka voisivat soveltua matkailun ohjelmajärjestelyiksi ja toimintaa rajoittavista haasteista.

1.2 Työn tavoitteet ja rajaus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mitkä maatilatoiminnot sopisivat matkailun ohjelmajärjestelyiksi. Työn tarkoitus on kerätä ajatuksia maatilaympäristön tarjoamista mahdollisuuksista ja sen asettamista haasteista matkailutoiminnalle.

Opinnäytetyössä pyritään löytämään vastauksia kysymyksiin mitä ohjelmapalvelut voisivat maatilalla olla ja mitä tekijöitä tulee ottaa huomioon jos maatalan toimintoja tarjotaan ohjelmapalveluina. Tavoitteena on pystyä tarjoamaan ajankohtaista ja hyödyllistä tietoa siitä, minkälaisia mahdollisuuksista maatilalta löytyy matkailun ohjelmapalveluiden tuottamiseen.

Opinnäytetyössä maatilaa tarkastellaan pelkästään ohjelmapalveluiden toteutusympäristönä, ei niinkään majoitus- ja ravitsemispalveluita mahdollisesti tarjoavana matkailuyrityksenä. Työn tarkoitus ei myöskään ole kartoittaa ohjelmapalveluiden tarjoamisesta kiinnostuneiden maatilayrittäjien määrää eikä maatalan arkielämystuotteiden mahdollista kysyntää.

Teoriaosuudessa selvennetään maatilamatkailun ja maaseutumatkailun eroa. Lisäksi tarkastellaan mitä kaikkea matkailun ohjelmapalvelut pitävät sisällään. Elämysmatkailutuotteista on tullut tärkeä osa matkailun ohjelmapalveluiden tarjontaa, joten teoriaosuudessa käsitellään myös miten elämyksen kokemista määritellään.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksille haetaan vastauksia laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa on tarkoitus kartoittaa maatilalla toteutettavien matkailun ohjelmapalveluiden mahdollista sisältöä ja toiminnan onnistumiselle kohdistuvia haasteita teemapohjaisella ryhmähaastattelulla. Tutkimuksen toisessa vaiheessa haastatellaan maatilamatkailuyrittäjiä, joilta odotetaan saavan erilaisia tai tarkentavia näkemyksiä ryhmähaastattelussa esiin nousseisiin haasteisiin.

Tulosten analysointi tehdään teemapohjaisesti käsitellen samanaikaisesti niin ryhmän kuin yrittäjienkin näkemyksiä samoista aiheista. Tutkimustulokset esitetään aihealueittain. Yhdistämällä tuloksiin teoriapohjaa ja johtopäätöksiä saadaan luotua yhtenäistä kuvaa maatalan toimintojen pohjalta toteutettavien ohjelmapalveluiden mahdollisuuksista ja haasteista. Lopuksi pohdinnoissa vielä tarkastellaan täyttikö opinnäytetyö tavoitteet ja mikä on lopullisen työn hyöty.

2 MAASEUTUMATKAILU SUOMESSA

Tässä osiossa tarkastellaan, mikä yhteys matkailulla on maaseutumatkailuun ja miten maatilamatkailu eroaa maaseutumatkailusta. Lisäksi tarkastelun kohteena on maatilamatkailun kehittyminen nykyisenkaltaiseksi ja minkälaista työtä toiminnallisemman maatilamatkailun edistämiseksi on jo tehty. Osiossa käydään läpi myös matkailun ohjelmopalveluiden laajaa kirjoa sekä mitä elämyksellisyys merkitsee ohjelmopalvelutuotteissa.

Suomessa kiinnostus matkailuun liittyvää yritystoimintaa kohtaan lähti kasvuun 1960-luvun alussa, jolloin Suomen alhainen hintataso houkutti ulkomaalaisia matkailijoita. Matkailutoiminnan edistämiseksi alettiin tietoisesti tehdä töitä, sillä ongelmana oli tarvittavien palveluiden, kuten riittävän majoitustarjonnan puuttuminen. (Palminkoski 2007, 5.) Nykyisin matkailua voidaan käsitellä useita toimialoja käsittävänä laajana kokonaisuutena, mutta keskeisesti se muodostuu majoitus- ja ravitsemistoiminnasta ja henkilöliikenteestä (Harju-Autti 2011, 8). Maaseutumatkailupalvelut jaetaan samalla tavalla matkailupalveluiden kanssa majoitus-, ravitsemis-, ohjelma- ja oheispalveluihin (Maaseutumatkailun määrittely, [viitattu 9.1.213]).

Matkailun teemaryhmän mukaan maaseutumatkailu ei varsinaisesti ole oma toimialansa, vaan pikemminkin maaseutupoliittinen kehittämistermi (Maaseutumatkailun määrittely, [viitattu 9.1.213]). Maaseutumatkailu voi näin ollen käsittää niin kylämatkailun, maatilamatkailun kuin vaikkapa erämatkailunkin, toisin sanoen kaiken maaseudulla harjoitettavan matkailuelinkeinon, mutta tietyin edellytyksin (Nylander 2007, 59).

Maaseutumatkailuyritysten yhteinen nimittäjä on yritysten sijainti myös Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman maaseutumatkailun toimialaraportin mukaan (Ryymän 2008, 8). Silti kaikkea maaseudulla tapahtuvaa matkailutoimintaa ei voida kutsua maaseutumatkailuksi, sillä maaseutumatkailun profiili halutaan yhdistää ainoastaan vastuulliseen matkailuun. Suomalaisesta maaseutumatkailusta puhuttaessa, puhutaan nimenomaan ympäristövastuullisesta matkailusta, joka on lisäksi sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä. Avainasemassa ovat terve-

ys, puhdas luonto ja maaseudun kulttuuriperinnön vaaliminen. Lyhyesti sanottuna maaseutumatkailu on sellaista matkailun yritystoimintaa, mikä pohjautuu maaseudun luontaisten voimavarojen hyödyntämiseen. (Maaseutumatkailun määrittely, [viitattu 9.1.213].)

2.1 Maatilamatkailu

Tarkkaa määritelmää maatilamatkailusta on vaikea löytää. Terminä maatilamatkailu yhdistetään helposti toimivaan maatilaan, vaikka käytännössä näin ei aina ole. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen tilastoissa maatilalla tarkoitetaan sellaista tilaa, jolla on vähintään yksi hehtaari käytössä olevaa maatalousmaata tai yhden kotieläinyksikön verran kotieläimiä (Maatalouslaskenta 2010, 2012).

Käytännössä maatilamatkailuyritykset ovat usein maaseudulla sijaitsevia majoitusta ja ravitsemispalveluita tarjoavia yrityksiä, joilta voi löytyä taustalta maanviljelystä tai kotieläintaloutta.

Maatilamatkailun alkuaikoina maalaistalot tarjosivat usein majoittumisen ja täysihoidon lisäksi myös muita houkuttimia, kuten tutustumista maalaiskodin arkipäivän toimiin. Lomaliiton esitteessä mainostettiin myös esimerkiksi perheen pienimmille mahdollisuutta nähdä kotieläimiä luonnollisessa ympäristössään. (Palminkoski 2007, 3.)

2.1.1 Maatilamatkailun kehittyminen

Maatilamatkailu on alkanut hiljalleen muotoutua nykyisenkaltaiseksi 1950-luvun lopulta lähtien, jolloin heräsi ajatus alkaa tarjota maalaistalolomia Tanskan ja Ruotsin mallin mukaan. Tarkoituksena oli saada maaseudulle lisää majoituskapasiteettia lomakylien ja lomakotien rinnalle, mutta kiinnostus maalaismiljöössä tapahtuvaa lomailua kohtaan ylitti odotukset ja pian maalaistalolomille jo kehittyikin aivan omaleimainen luonne. (Palminkoski 2007, 3.)

Tultaessa 1970-luvulle, maatalojen tarjoamien majoituspalveluiden välitysorganisaatiossa käytiin vilkasta keskustelua siitä, tulisiko puhua maatala- ja mökkilomailusta vai maatilamatkailusta. Tuolloin kuitenkin maatilamatkailun koettiin viittaavan liiaksi maatalouteen, joten yleisempään käyttöön tuli maatilalomailu. Sen katsottiin olevan oikeutettu myös puhuttaessa maatalojen omistuksessa olevien mökkien vuokraamisesta. (Palminkoski 2007, 14–15.)

Samoihin aikoihin lomapalvelujen kysyntä oli alkanut painottua täysihoidopalveluista itsepalvelumökkeihin. Tämä saattoi johtua lomaviettotottumusten muuttumisesta tai maalaistalojen nousseesta hintatasosta. Lisäksi maalaistalojen puitteet alkoivat olla kehityksessä jälkeenjääneitä ja täysihoidon hinta jopa kalliimpi kuin lomakylissä. Maataloudelle kaipahti kuitenkin sivuansioita lomapalveluista, joten maatala- ja mökkilomailun kehittämistä jatkettiin. (Palminkoski 2007, 16, 26.)

Maatalojen lomapalveluiden kehittämiskeskustelut pyörivät paljon sen ympärillä, tulisiko kehittää enemmän itsepalvelupainotteista mökkilomailua vai palveluja tarjoavaa täysihoidolomailua. Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto (MTK) puolsi vahvasti maatalojen keskittymistä mökkien vuokraamiseen, jolloin sidottu pääoma tuottaisi rahaa ilman suurempaa työpanosta. Maatalouden koettiin vielä tuolloin olevan matkailua kannattavampaa toimintaa. (Palminkoski 2007, 30.)

Vuonna 1987 matkailutoiminnan liittämistä maatalan yhteyteen kuitenkin helpotettiin maaseudun pienimuotoista elinkeinotoimintaa edistämään säädetyllä lailla (Vihtinen 2004, 281). Tultaessa 1990-luvun puoliväliin maatilamatkailua leimattiin tiedotusvälineissä pelkäksi maanviljelijöiden keinoksi rakennella itselleen lomamökkejä tukirahoilla ilman aikomustakaan laittaa niitä matkailun käyttöön. Samoihin aikoihin tarkastelun kohteena olivat matkailusta käytettävät termit, joiden joukossa pyörivät niin maaseutumatkailu, maatilamatkailu, maatilalomailu kuin mökkimatkailukin. Tällöin vastaperustettu Maaseutumatkailun teemaryhmä erotti maaseutumatkailun yleiseksi kehittämistermiksi, muiden jäädessä yhä tarkemmin määrittelemättä. (Nylander 2007, 59.)

Nykyisin maatilamatkailuyritysten nimissä näkee käytettävän myös termiä matkailumaatila. Tämä ei kuitenkaan ole tae sille, että tilalta löytyisi esimerkiksi kotieläimiä. Muutoinkaan maatilalan olemassaoloa, mikäli sellaista sitten edes on maatilamatkailuyrityksen yhteydessä, ei välttämättä korosteta yritystä markkinoitaessa. (ks. Törmälän matkailumaatila [viitattu 7.5.2013]; Leipyölin matkailumaatila 2010; Onnelan matkailumaatila [viitattu 7.5.2013]).

2.1.2 Esimerkkejä toiminnallisesta maatilamatkailusta

Luomua ja kestävyyttä matkailuun. Keväällä 2001 käynnistetty hanke Luomua ja kestävyyttä matkailuun kartoitti ekologisesti toimivien maaseutumatkailukohteiden verkostoa. Suomen vihreä lomaopas esittelee 42 luomumatkakohdetta, joiden joukosta löytyy niin luonnonmukaista tuotantoa harjoittavia maatiloja kuin muitakin ympäristön erityisesti huomioivia vierailukohteita. Oppaassa kerrotaan, että usealla tilalla matkailija pääsee osallistumaan tilan töihin. Karjatilojakin oppaasta löytyy. Niillä matkailijaa kehoitetaan noudattamaan erityisen tarkasti isäntäväen ohjeita. Tuotantoeläinrakennuksiin kielletään menemästä ilman lupaa ja vaadittavia varotoimenpiteitä. (Arell 2002, 9–11, 29.)

Lomaoppaan lähempi tarkastelu osoittaa, että useammalla tilalla järjestetään erilaisia maksullisia kursseja, työnäytöksiä ja leirikouluja. Tilan töihin pääsee osallistumaan useammallakin maatilalla ylläpitoa vastaa, mutta tilaesittelyille oli määritetty usein jonkinlainen hinta. Osassa kohteista tutustuminen maatilaan ja mahdollinen osallistuminen askareisiin vaikuttivat sisältyvän majoitukseen. (Arell 2002, 36–206.)

Luomua ja kestävyyttä matkailuun -hankkeen luoman verkoston ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi perustettiin hankkeen loputtua Suomen luomumatkailuyhdistys – ECEAT Suomi ry (Mikä on ECEAT? 2005–2012). Yhdistyksen verkkosivuilta löytyy 36 ekologisen matkailukohteen lista, joista osa on samoja kuin Suomen vihreässä lomaoppaassa vuodelta 2002. Matkakohteista vain muutama mainosti yhä mahdollisuutta osallistua tilan töihin, pääasiassa kuitenkin erilaisiin talkoisiin tai puutar-

han hoitoon. Kotieläimiä oli noin kolmanneksella kohteista, mutta varsinaisia tuotantoeläimiä vain muutamalla. (Matkakohteet 2012.)

Sytä sille, miksi kyseisten matkakohteiden määrä on vähentynyt kymmenessä vuodessa, ei voi kuin arvailla. Toki maatilojen lukumäärä yleisestikin on vähentynyt Suomessa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenyksellä, lypsykarja- ja sikatilat jopa puolella kymmenessä vuodessa (Kuoppa-aho & Katajamäki 2011). Kotieläintila maatilamatkailukohteena tuntuukin olevan harvinaisuus tänä päivänä. Ryymin (2008, 20) mukaan tutustumista tuotantoeläinten tiloihin rajoittaa tiukat määräykset eläintautien torjumiseksi, mutta kysyntää kotieläintiloja kohtaan kuitenkin olisi. Riuksalan ja Siirilän (2009, 29) tutkimuksessa nousi esiin puolestaan ylityöllistymisen vaara karjatilan ja muun yritystoiminnan yhdistämisessä.

Lehmäleirit. Lehmäleirit ovat kahden yrittäjän yhteistyössä järjestämiä kesäleirejä kaikenikäisille. Leireillä majoitutaan ja aterioidaan 500 metrin päässä maatilalta erillisessä majoitusta tarjoavassa yrityksessä. Lehmäleirillä pääsee tutustumaan suomenkarjanlehmiin hoitamalla ja lypsämällä niitä lomailun ohessa. Lehmien lisäksi maatilalla pääsee tutustumaan myös muihin maatilalan eläimiin kuten lampaiisiin, vuohiin ja kanoihin. (Tervetuloa Lehmäleirille 2013.)

YLE Pohjois-Karjala uutisoi lehmäleirejä vartenotettavana kilpailijana ratsastusleireille. Lehmäleiri järjestettiin toista kertaa kesällä 2010, jolloin sinne oli jo ollut tungosta. Kolmipäiväisellä leirillä oltiin aamuin illoin askareilla navetassa ja lampolasassa, tutustuttiin maitotilan arkeen ja Valion juustolaan sekä harrastettiin vasikkaagilitya vapaa-ajalla. (Ammujen arki tutuksi lehmäleirillä, 2010.)

Maaseutuviraston hankelistauksesta käy ilmi, että ensimmäinen lehmäleiri järjestettiin osana suurempaa kokonaisuutta. Lehmäleiristä kyyttöillalliseen -hankkeen puitteissa järjestettiin lehmäleirin lisäksi kyyttöseminaari ja kyyttöillallinen. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli jakaa tietoa suomalaisesta alkuperäiskarjasta, erityisesti kannaltaan pienestä itäsuomalaisesta kyyttölehmästä. Pysyväksi tapahtumaksi tarkoitetun lehmäleirin ajateltiin houkuttelevan nuoria siinä missä hevosleiritkin, mutta lehmäleirin tavoitteeksi asetettiin nuorten kiinnostuksen lisääminen ruuan alkuperää kohtaan. (Hankelistaus 2010, 25.)

Kesän 2013 aikana lehmäleirejä tullaan järjestämään jo neljä suuren kysynnän vuoksi. Kesän ensimmäiset leirit keskittyvät edeltäjiensä tavoin lehmien lypsämiseen, mutta kahdella viimeisellä myös juustonvalmistukseen. (Piipponen, 2013.)

2.2 Matkailun ohjelmapalvelut

Kirjassa Matkailun ohjelmapalvelut Verhelä ja Lackman (2003, 94) ovat tehneet selkeän jaon kuuteen ohjelmapalvelutyyppiin: luonto-, liikunta-, hyvinvointi- ja terveys-, ruoka-, kulttuuri- ja seikkailumatkailun ohjelmapalvelut. Liuksila (2010, 8) listaa suomalaisessa matkailukäsitteistössä ohjelmapalveluihin kuuluvan pitkän listan erilaisia aktiviteetteja ja tapahtumia. Liuksilan mukaan ohjelmapalveluita voivat olla esimerkiksi harrastuspalvelut, rakennetut huvikohteet, kulttuuritapahtumat, moottorikelkkasafarit ja kanoottiretket.

Maaseutumatkailun toimialaraportin mukaan OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) on laatinut vuonna 1994 maaseutumatkailun aktiviteeteista listan, joka on yhä ajan mukainen. Tässä listassa on mainittu muun muassa seikkailu- ja erämaalomat, ratsastus, maisemamatkailu, tutustuminen maaseudun perinteisiin ja pieniin kyliin, maaseutuympäristössä rentoutuminen ja maaseutujuhlat. (Ryymän 2008, 20.)

Ohjelmapalveluiden eroavaisuuksien ja luonteen hahmottamiseksi esitellään ohjelmapalveluiden jaottelu kolmeen eri asteeseen matkailijan osallistumisen mukaan. Ensimmäisellä asteella asiakas tai matkailija osallistuu passiivisesti maksuttomaan tilanteeseen tai tapahtumaan esimerkiksi seuraa koskinäytöstä tai käy kauppatorilla. Toisella asteella tapahtuma tai ohjelma on maksullista, mutta matkailijan osallistuminen varsinaiseen toimintaan ei ole aktiivista. Esimerkkejä toisesta osallistumisasteesta ovat muun muassa konsertit, opastetut retket ja tapahtumat. Kolmas aste on matkailijan aktiivista osallistumista maksulliseen ohjelmapalveluun, joka voi olla esimerkiksi safari, vaellus, seikkailu tai muu aktiviteetti. (Verhelä & Lackman 2003, 95.)

Liuksila (2010, 49) muistuttaa yrittäjän vastuusta ohjelmapalveluiden turvallisuusasioissa, vaikka asiakas olisikin valmis osallistumaan johonkin omalla riskillään.

Vaarallisten kuluttajapalveluiden perustana toimii tuoteturvallisuuslaki, mutta myös terveydensuojelulaki ja elintarviketurvallisuuslaki säätelevät ohjelmapalveluiden turvallisuutta (Liuksila 2010, 31).

Ohjelmapalvelualan työntekijöille ja yrittäjille on olemassa vapaaehtoinen turvallisuuskoulutus, jonka suorittamisesta saa viisi vuotta voimassa olevan matkailualan turvallisuuspassin. Yhden päivän koulutuksesta saa perustiedot matkailun turvallisuusasioista, kuten toimimisesta hätätilanteessa, omatoimisesta riskienhallinnasta ja matkailun turvallisuuden erityispiirteistä. Koulutuksen tavoitteena on innostaa työntekijöitä turvallisuustaitojen kehittämiseen, ennaltaehkäistä onnettomuuksia, parantaa matkailutuotteen laatua ja lisätä asiakasturvallisuutta. (Matkailualan turvallisuuspassi [viitattu 1.5.2013].)

2.2.1 Elämyksen kokeminen

Elämyshakuisuuden lisääntyminen nousi matkailun yhdeksi tärkeimmistä tulevaisuuden megatrendeistä Matkailun edistämiskeskuksen teettämässä skenaariotyössä Matkailu vuonna 2020 (Liuksila 2010, 46). Yksinkertaisimmillaan elämys kuvastaa käsitteenä sellaista kokemusta, jolla on ihmiseen positiivinen vaikutus (Borg ym. 2002, 25). Kuitenkin se, mikä on jollekin ainutlaatuinen ja ihmeellinen elämys, voi toiselle olla pelkästään tavanomainen arkipäiväinen kokemus.

Elämyksen erottamiseksi kokemuksesta voidaan hyödyntää psykologien erottelemia kolmea tietoisuuden tasoa. Ensimmäisellä tietoisuuden tasolla tiedostetaan ympäröivä maailma ja tehdään havaintoja. Toisella tasolla ymmärretään se, mitä on tiedostettu ja annetaan mielikuvitukselle tilaa kuvitella ja keksiä lisää. Kolmannella tasolla tietoisuus omasta itsestä antaa tunteen henkilökohtaisesta identiteetistä. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilöllä on oma, tietynlaisensa maailmakuva, jonka mukaan toimitaan ja tehdään valintoja. (Borg ym. 2002, 25–26.)

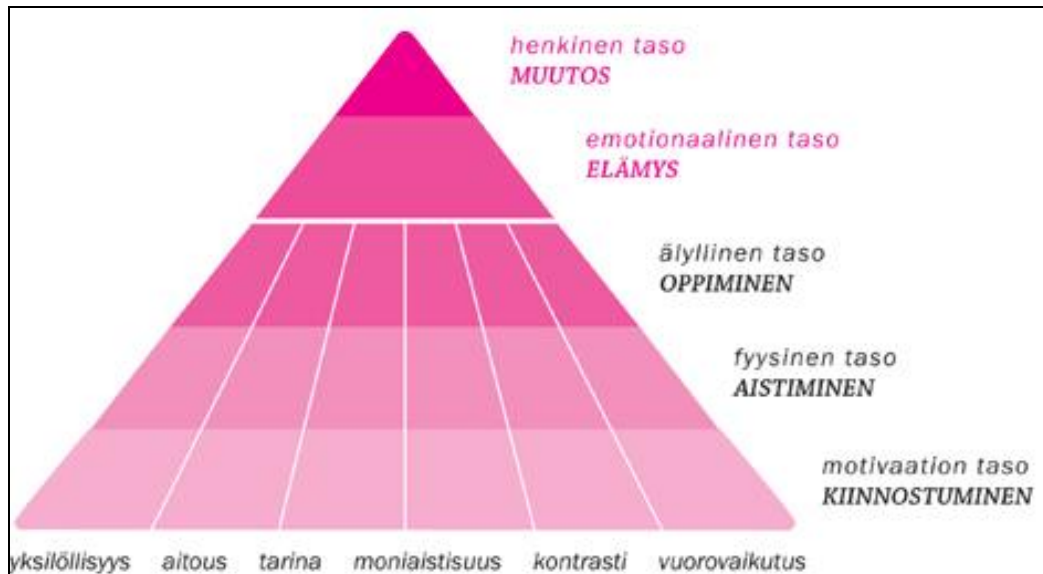
Samoin siis elämyksen kokeminen muodostuu Borgin ym. (2002) mukaan kolmesta eri vaiheesta, joissa aisteilla on merkittävä rooli. Aistit herättelevät ihmisen uusien asioiden äärelle, myös ilman tietoista työskentelyä asian eteen. Elämyksen ko-

kemisen alkuvaiheessa havaitaan jotakin esimerkiksi näkemällä tai kuulemalla. Havaintoon voi liittyä haju tai maku, mahdollisesti sen voi huomata tasapainoistilla tai sitä voi koskettaa. Aistimuksista syntyy kokemus tietoisuuden toisella tasolla, jolloin on tärkeää, että havainnolle annetaan merkitys ja yksilöllisyys. Kolmannella tietoisuuden tasolla kokemuksesta voi tulla elämys, mikäli kokijan henkilökohtainen tausta ja siihenastinen historia mahdollistavat elämyksen synnyn. (Borg ym. 2002, 26.)

Verhelä ja Lackman (2003) korostavat elämyksen syntymistä asiakkaan omassa mielessä. Tällöin matkailupalveluja tarjoava yritys voi ainoastaan tarjota mahdollisimman hyvät puitteet ja tekniset edellytykset kokemuksen syntymistä varten ja mahdollisesti ohjata kokemuksen syntyä. Yrittäjän tulisi keskittyä juuri siihen, millä parhaiten pystyy elämyksen mahdolliseen syntyyn vaikuttamaan eli takaamaan palvelun teknisen laadun ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen. (Verhelä & Lackman 2003, 35.)

2.2.2 Elämyksellisyys ohjelmapalvelussa

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus on kehittänyt elämyksen tuottamisen tuoksi elämyskolmio-mallin (kuvio 1.). Kolmio pohjautuu kuudelle elämyksen elementille ja itse elämys rakentuu viidelle eri kokemuksen tasolle. Elämyskolmion kokemuksen tasot myötäilevät Borgin ym. (2002, 26) esittämiä kolmea tietoisuuden tasoa, mutta elämyskolmio-malliin on kuitenkin lisätty ensimmäiseksi motivaation taso ja viimeiseksi henkinen taso. Kolmion ensimmäisellä, *motivaation tasolla* asiakkaalla syntyy tuotteen markkinoinnin kautta kiinnostus ja halu päästä kokemaan tuote. Kuusi elämyksen elementtiä tulisikin näin ollen olla mukana jo markkinoinnissa. (Elämyskolmio 2009.)

Kuvio 1. Elämyskolmio. (Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009.)

Fyysisellä tasolla tapahtuu aistimisen ja havainnoimisen lisäksi tuotteen teknisen laadun arviointia. *Älyllisellä tasolla* asiakas voi oppia uutta tai kehittyä. Koettuja aistiärsyksiä ja saatua tietoa peilataan aikaisempiin kokemuksiin, minkä pohjalta muodostetaan mielipiteitä koetusta tuotteesta. (Elämyskolmio 2009.)

Mikäli fyysisellä ja älyllisellä tasolla on onnistuttu eli elämyksen elementit on huomioitu tuotteen toteutuksessa ja toteutuksesta seuraa asiakkaalla positiivinen tunne *emotionaalisella tasolla*, on elämys muodostunut. Onnistunut elämys koetaan merkityksellisenä. Se voi ilahduttaa, aiheuttaa oppimisen riemua tai saada liikuttamaan, jopa siinä määrin, että asiakas kokee *henkisen tason* kautta muutoksen. Elämyksen vaikutuksesta asiakkaan mielentilassa, fyysisessä olotilassa tai elämäntavassa voi tapahtua pysyvä muutos. (Elämyskolmio 2009.)

Elämyksellistä tuotetta rakennettaessa, voidaan sen onnistumista edistää huomioiden kuusi erilaista elementtiä. Tuote tulee voida räätälöidä jokaisen asiakkaan tarpeiden ja mieltymysten mukaan, jolloin yksilöllistä ja ainutkertaista tuotetta ei voi löytyä muualta täysin samanlaisena. (Elämyskolmio 2009.)

Yksilöllisyyttä saadaan korostettua onnistuneella *vuorovaikutuksella* tuotteen, sen tuottajien ja muiden kokijoiden kesken. Elämyksen voi kokea yksinkin, mutta yhteisöllisyyden kokeminen ryhmän, yhteisön tai perheen kesken voi myös olla merkittävä osa elämystä. (Elämyskolmio 2009.)

Tuotteen *aitouden* asiakas määrittää viimekädessä itse, mutta aitouden tuntua voidaan edesauttaa pohjaamalla elämystuote johonkin olemassa olevaan, alueen todelliseen elämäntapaan tai kulttuuriin. *Tarinan* avulla elämystuotteen eri elementteistä muodostetaan yhtenäinen kokonaisuus faktaa ja fiktiota. Mukaansatempaa-va tuote saadaan muodostettua kun hyvään tarinaan yhdistetään monin eri aistein koettavia aistiärsyksiä. Halutun teeman mukaista äänimaailmaa ja visuaalisuutta korostavat lisäksi tietynlaiset tuoksut, maut ja tuntoaistimukset. (Elämyskolmio 2009.)

Näiden viiden elementin avulla saadaan luotua *kontrastia* asiakkaan normaaliin arkeen, mikä toimii kuudentena elämyksen rakentavana elementtinä. Lähtöajatuksena on, että asiakas kokee jotakin uutta ja eksoottista. Parhaimmillaan elämystuote vapauttaa asiakkaan näkemään oman itsen toisesta näkökulmasta, irrallaan arjen tottumuksista ja rajoituksista. (Elämyskolmio 2009.)

2.2.3 Maatila elämyksen lähteenä

Mahdollisimman onnistuneen elämyksen luomisen edellytyksenä on perusteellinen suunnittelu. Asiakkaalle elämyksen muodostuminen koostuu erilaisista kokemisen tasoista (Elämyskolmio 2009; Borg ym. 2002, 26), joten sen valmistelussa tulee ottaa monia asioita huomioon. Lisäksi kokemuksen kasvamista elämykseksi voidaan tehostaa kuudella elämyksen elementillä jo tuotteen alkumetreiltä lähtien (Elämyskolmio 2009).

Elämyksen kokeminen voi alkaa jo matkan suunnittelusta maatilalle. Millä tavoin tuotetta on markkinoitu, jotta se on herättänyt asiakkaan kiinnostuksen ja onko asiakas saanut itse vaikuttaa tuotteen sisältöön omien mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Jo hyvin alkuvaiheessa asiakkaalle muodostuu ensivaikutelma yrityksestä kotisivujen ja yhteydenoton myötä. Elämyksen muotoutuminen asiakkaan mielessä voi alkaa jo matkasta maatilalle etenkin silloin, kun matkan tarkoituksena on matkustaa maatilalle kokemaan ja näkemään jotakin uutta.

Hyvät opasteet auttavat matkailijaa löytämään matkakohteen. Saavuttaessa maatilalle, yrityksestä saatu ensivaikutelma voi muuttua. Pihapiirin tulisi olla hyvin hoidettu ja rakennusten hyvässä kunnossa (Turunen & Valakari 1998, 32). Siisti ympäristö kielii paitsi yrittäjän motivoituneisuudesta ottaa matkailijoita vastaan, myös aidosta kiinnostuksesta hyvään asiakaspalveluun.

Matkailija alkaa havainnoida uutta ympäristöä välittömästi. Matkan aikana nähdyt maalaismaisemat ovat voineet virittää matkailijan jo tiettyyn tunnelmaan, mutta nyt alkaa tapahtua aistihavaintoja myös haistamalla ja kuulemalla. Aistihavainnot ovat tärkeä osa elämyksen kokemista, joten yrittäjän kannattaa tietoisesti kiinnittää niihin huomiota ja tuotetta suunniteltaessa.

Tässä vaiheessa matkailijan kokemille aistimuksille onkin jo hyvä antaa merkityksiä. Yhdistämällä tuotteeseen tarinallisia piirteitä, matkailijan mielikuvitus saadaan heräämään. Tiedon antaminen ja sen peilaaminen historiaan voi herättää matkailijan yhdistämään kuulemiaan asioita aiemmin opittuun tai omaan menneisyyteen. Käytännössä voidaan vaikka kertoa tilan historiasta, nykyhetkestä ja tulevaisuuden visioista, kuitenkin vasta melko suurpiirteisesti, jotta matkailijaa ei heti uuvuteta tarkoilla yksityiskohdilla. Viljan hehtolitrapiinat tai maidon soluluvut eivät välttämättä avaudu pitkänkään keskustelun jälkeen.

Mitä hyvänsä tuote tämän jälkeen sisältää, on sillä merkitystä elämyksen synnyn kannalta. Eläimiin tutustuminen, karvapeitteen koskeminen ja märän nuolaisun tunteminen voivat jo olla riittävästi saattamaan kokeminen elämykselliselle tasolle. Vaihtoehtoisesti traktorin näkeminen ja kyydissä istuminen voivat muodostaa niin mieleenpainuvan ja mielentilaan positiivisesti vaikuttavan kokemuksen, että siitä voidaan puhua elämyksenä. Parhaimmillaan onnistunut elämys voi vaikuttaa matkailijaan jopa siinä määrin, että sen ansiosta saatetaan kokea pysyvä, henkisen tason muutos (Elämyskolmio 2009).

3 MAATILA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Maatilat voidaan jakaa tuotantosuunnan mukaan joko kasvinviljely- tai kotieläintiloihin. Suomessa vähenemään päin oleva tilojen lukumäärä oli vuonna 2012 yhteensä 59 042 maatilaa. Kasvinviljelytiloista suurimmalla osalla oli tuotantosuunnana viljanviljely. Muita kasvinviljelytiloja edustivat esimerkiksi puutarhatalous ja erikoiskasvienviljely. Kotieläinpuolella yleisintä tuotantosuuntaa vuonna 2012 edusti lypsykarjatalous. Toiseksi yleisin oli muu nautakarjatalous, kuten lihanautojen kasvatusta. Keskenään yhtä yleisiä tuotantosuuntia olivat sekä sikatalous ja hevostalous että siipikarjatalous ja lammas- ja vuohitalous. (Maatilojen tuotantosuunnat vuonna 2012.)

Tässä osiossa esitellään sellaisia maatalon töitä, joiden oletetaan olevan merkityksellisiä matkailun ohjelmapalveluita suunniteltaessa. Tuotantosuunnasta riippumatta kasvinviljelytyöt ja kotieläintyöt voidaan jakaa karkeasti eri teemojen alle. Työmenetelmät ja eri työvaiheiden mukanaolo voivat vaihdella suurestikin tila- ja tuotantosuuntakohtaisesti. Eri töiden esittelyn lisäksi erityinen huomio kiinnittyy mahdollisiin vaaranpaikkoihin ja niiden ennaltaehkäisyyn.

Maatiloilla sattuu vuosittain vakavia tapaturmia. Vaikka kotieläintalous on tuotantosuunnana vain noin 30 % tiloista (Maatilojen tuotantosuunnat vuonna 2012), kuitenkin noin puolet maatalouden tapaturmista tapahtuu juuri kotieläintöissä (Työturvallisuus 2010).

3.1 Kasvinviljelytyöt

Pellonmuokkaus. Pellonmuokkaustöihin kuuluvat esimerkiksi kyntö ja äestys. Muokkausta tehdään pääasiassa keväisin ja syksyisin, mutta jonkin verran myös kesäisin. Muokkausajankohta riippuu pääasiassa viljeltävästä kasvista ja maalajista, mutta myös esimerkiksi sääolosuhteet voivat siirtää muokkaustöitä syksyiltä keväälle. Rikkakasvientorjuntakeinona voidaan käyttää avokesannointia, mikä tar-

koittaa pellon pitämistä vapaana kasveista muokkaamalla sitä säännöllisin väliajoin myös kesällä.

Muokkaustöille on ominaista kuljettajan huonot työasennot, minkä lisäksi työssä voidaan altistua tärinälle, melulle, kylmyydelle ja pölylle. Muokkausta tehtäessä ollaan usein puoliksi kiertyneinä taaksepäin, minkä lisäksi traktorin mahdollinen kallellaan olo kynnettäessä ja tärinä tekevät työasennosta vieläkin vahingollisemman. Kehon rasitusta saadaan vähennettyä säännöllisillä tauoilla pidettävällä taukojumpalla sekä käyttämällä peilejä mahdollisimman paljon. Kehon voimakas tärähtely voi aiheuttaa pahimmassa tapauksessa selkärangan välilevyjen vaurioita, joten hyvän istuimen merkitys kasvaa äestettäessä ensimmäistä kertaa kynnetyllä pellolla ja työskenneltäessä pitkään ja säännöllisesti. Pöly- ja meluhaittoja voidaan vähentää käyttämällä tarpeen vaatiessa suositeltuja suojaimeja. Mikäli traktorin hytissä ei ole riittävää lämmitystä, kylmää voidaan torjua lämpimällä vaatetuksella. (Työturvallisuus 2010.)

Kylvö ja lannoitus. Pellonkylvö ajoittuu yleisimmin kevääseen, mutta joissakin tapauksissa sitä voidaan tehdä myös kesällä tai syksyllä. Kylvökoneeseen voidaan annostella kylvösiementen lisäksi myös teollisesti valmistettua lannoitetta, jolloin puhutaan kylvölannoituksesta. Keinolannoitetta voidaan levittää myös yksistään erillisellä koneella pääasiassa keväällä ja kesällä. Kotieläintiloilla peltoja lannoitetaan tuotantoeläinten lannalla, joka voi olla joko kiinteässä tai nestemäisessä muodossa. Lannan olomuodosta riippuu, minkälaisella koneella se levitetään peltoon. Lannanlevitystä voidaan tehdä keväisin, kesäisin ja syksyisin. Talvisaikaan lantaa saatetaan siirtää etäämpänä sijaitsevaan säilytyspaikkaan, mikäli säilytystila maatilalla ei riitä.

Merkittävä osa kylvötöitä on siementen ja lannoitteiden lastaus työkoneeseen, mistä voi aiheutua vaaratilanteita ja kehon rasitusta. Mikäli työkone täytetään yksittäisistä säkeistä kaatamalla suoraan koneen säiliöön, se tulisi olla etukäteen järjestelty siten, että säkkejä tarvitsee nostella mahdollisimman vähän. Työkone voidaan täyttää myös suursäkeistä tai erilliseltä karryltä, jolloin pitää ehdottomasti välttää menemistä säkin tai ylhäällä olevan karryn alle. Karjanlannan levityksessä

on otettava huomioon mahdolliset hajuhaitat ja pidettävä huoli nivelakselin ja voimansiirron suojusten kunnosta. (Työturvallisuus 2010.)

Kasvinsuojelutyöt. Kasvinsuojelutyöt voivat olla rikkakasvien, tuholaisien tai kasvitautien torjuntaa. Kaikkien näiden ehkäisemiseksi voidaan käyttää niin mekaanisia kuin kemiallisiäkin keinoja. Kasvinsuojelun kulmakivi on viljelykierto, jolloin kasvilajien säännöllinen vuorottelu yhdellä peltolohkolla muodostaa rikoilta, taudeilta ja tuholaisilta suojaa antavan kokonaisuuden. Tätä hyödynnetään erityisesti luonnonmukaisessa viljelyssä mekaanisten toimien lisäksi. Kemiallisia, luonnonmukaisessa viljelyssä sallittuja torjunta-aineita on vain vähän, mutta tavanomaisessa viljelyssä torjunta-aineiden käyttö on enemmän sääntö kuin poikkeus. Näin ollen tässä kappaleessa keskitytään torjunta-aineiden käyttöön liittyviin riskeihin.

Torjunta-aineita käsiteltäessä on aina suojauduttava. Suojavaatetuksen tulee olla kauttaaltaan ihonpeittävää etenkin torjunta-aineseoksetekovaiheessa. Sen lisäksi että torjunta-aineet voivat aiheuttaa ihoärsytystä, ne imeytyvät ihon lävitse saattaen aiheuttaa muita, vakavampiakin haittoja. Hengityssuojaimen tulee suojata kaasuilta ja haitallisilta hiukkasilta, jolloin puoli- tai kokonaamarissa tulee käyttää A/P2-luokan yhdistelmäsuodatinta. Hengitystärsytykset ovat vain yksi haitta, mitä torjunta-aineiden kaasujen ja höyryjen hengittäminen voi aiheuttaa. Kasvihuooneessa ruiskutettaessa altistumisen riski on suurempi suljetusta tilasta johtuen. Erityisen vaarallista voi olla, mikäli torjunta-ainetta joutuu ruuansulatuksen kautta elimistöön. Pesemättömät kädet voivat aiheuttaa altistuksen syödessä tai tupakoidessa. Tavanomaisesti torjunta-aineiden käsittelyssä aiheutuu vaaratilanteita lähinnä väärinkäytöistä johtuen, mutta käyttökoulutuskaan ei suojaa puhtailta vahingoilta. (Työturvallisuus 2010.)

Säilörehun ja kuivaheinän teko. Perustoimintoja niin säilörehun kuin kuivaheinänkin teossa ovat niitto, kuivaus ja/tai säilöntä ja varastointi. Pääpiirteittäin säilörehu voidaan korjata pellolta kolmella eri menetelmällä: silppurilla suoraan siirtokärryyn tai niittämällä ja joko keräämällä rehu pellonpinnasta noukinvaunulla tai paalaamalla rehu pellolla pyöröpaaleihin. Säilörehu voidaan säilöä aumaan, laakasiilon, rehutorniin tai pyöröpaaleihin käärimällä. Kuivaheinä niitetään ja kui-

vataan joko pellolla tai varastossa. Pellolla heinän kuivumista voidaan edistää pöyhimällä. Paikoitellen voi vielä nähdä heinää seipäillä kuivumassa. Heinä voidaan kerätä pellolta irtonaisena tai paalata se pien-, kantti- tai pyöröpaaleihin ja kuljettaa varastoon. On tilakohtaista mitä menetelmiä missäkin käytetään, mutta menetelmien valintaan vaikuttaa usein onko rehu tulossa naudoille vai lampaille, minkälainen ruokintajärjestelmä tilalla on ja viljelijän henkilökohtaiset intressit eri menetelmiä kohtaan.

Säilörehunteossa yleisimmän riskin aiheuttaa rehun säilömiseen tarkoitettu happoliuos, joka on useimmiten voimakkaasti syövyttävä ja näin ollen palovammoja aiheuttava. Säilöntäaineen höyryt voivat lisäksi aiheuttaa hengityselimien, nielun ja suun limakalvojen ärsyyntymistä. Säilörehunteossa on aina oltava mukana puhdasvesisäiliö. Tapaturman sattuessa silmien tai ihon huuhtelu tulee voida aloittaa välittömästi, sillä se on ainoa keino, hapolla kastuneiden vaatteiden riisumisen lisäksi, lieventää vammoja. Säilörehun happohöyryt voivat aiheuttaa vaaran myös tornisiiloo täytettäessä, jolloin riskeinä voivat olla happohöyryjen hengittäminen ja hapenpuute. Myös rehun varastointiin aumassa ja laakasiilossa liittyy omat riskinsä, kuten liukastuminen, putoaminen ja traktorin kaatuminen. Niittokoneiden terät voivat aiheuttaa loukkaantumisriskin joko suoraan tai epäsuoraan esimerkiksi lennättämällä kiviä. Heinän seiväskuivauksessa maahan viistoasentoon jätettyjä seipäitä ei välttämättä näe edestäpäin lähestyttäessä, jolloin seipään kärkeen törmääminen voi aiheuttaa vahinkoa. Myös heinähangon piikit voivat aiheuttaa tapaturmavaaran, mikäli hanko on jätetty maahan lojumaan piikit ylöspäin. Kuormattaessa kuivaheinäpaaleja peräkärrylle tulee varoa paalien liian korkeaa tai löysää pinoamista, sillä kuorman hajoaminen ja kaatuminen voivat aiheuttaa tapaturmia. Myös kuorman päälle kiivettäessä ja alas tultaessa on oltava erityisen varovainen. Kuivaheinän käsittelyssä on vaarana altistua homepölylle, mikäli kuivaus ei ole kunnolla onnistunut. (Työturvallisuus 2010.)

Puinti. Yleisimpiä suomalaisilla maatiloilla puitavia viljelykasveja ovat erilaiset viljat kuten ohra, kaura, vehnä ja ruis. Muita puitavia kasveja voivat olla esimerkiksi rypsi, herne, härkäpapu, kumina ja pellava. Puinnit ajoittuvat kasvilajista ja lajikkeesta riippuen loppukesästä myöhäiseen syksyyn. Puinnin jälkeen vilja voidaan

kuivata kuivurissa tai viljasiiilossa, säilöä propionihapon avulla tai murskata. Varastointi tapahtuu yleisimmin siilossa.

Tapaturmien määrä puintitöissä on vuosittain noin 150 ja ne ovat luonteeltaan vakavia. Tapaturmia voi aiheutua puimurin puhdistuksesta tai kaatumisesta, viljasäiliön ruuviin takertumisesta, kiinnijääneen puimurin irrottamisesta ja huolimattomuudesta ohjaamosta laskeuduttaessa. Haittana voivat olla myös pitkät työpäivät, melu, pöly ja sääolosuhteet. Kaatumisen estämiseksi tulee välttää, erityisesti määrällä rinnemaalla puitaessa, ajamista täydellä kuormalla, sillä tällöin puimurin painopiste on ylhäällä ja kaatuminen todennäköisempää. Viljan jatkokäsittelyssä tulee suojautua tilanteen mukaan pölyltä, melulta, kaasuilta, homepölyltä. Kuivurilla mahdolliset putoamisvaaranpaikat on pidettävä puhtaina ja suojattava kaiteilla. (Työturvallisuus 2010.)

3.2 Kotieläintyöt

Maatalouden tapaturmista noin puolet tapahtuu karjanhoitotöissä. Erityisesti vahinkoja aiheutuu eläinten potkuista, puskemista ja polkemista sekä kompastumisista ja liukastumisista. Lisäksi maatalouden ammattitaupeista, kuten hengityselinsairauksista ja ihottumista, suurin osa on peräisin karjanhoitotöistä. Parhaiten riskejä voidaan vähentää oikeilla työtavoilla ja tarpeellisten suojainten käytöllä. (Työturvallisuus 2010.)

Ruokinta. Ruokinta voidaan suorittaa hyvin erilaisin menetelmin ja se voi olla pitkälle automatisoitua, kokonaan käsityötä tai näiden kahden yhdistelmää. Ruokinnan peruskomponentteja ovat vilja, säilörehu ja heinä sekä erilaiset teolliset rehu- tiivisteet ja lisäravinnevalmisteet.

Ruokinnan aikana pölynsuojaimet ovat useimmiten tarpeen etenkin kanalassa ja sikalassa, joista jälkimmäisessä myös kuulonsuojaimet ovat lähes poikkeuksetta välttämättömät. Hevosien ruokinnassa P2-luokan hengityssuojain voi olla tarpeen, mikäli heinässä on pölyä. Hevosienruokinta tulisi pystyä suorittamaan ilman karsinaan menemistä, mutta ainakin niin ettei hevoselle tarvitse kääntää selkää, sillä

hevonen voi ruhjoa tai puraista hoitajaa. Mikäli säilörehu on varastoitu muovitetuun aumaan, tulee noudattaa erityistä varovaisuutta liikuttaessa liukkaan auman päällä ja irrotettaessa jäistä rehua. Useimmiten tapaturmat aiheutuvat kuitenkin ruokinta-automaattien vikoja korjattaessa tai muissa poikkeustilanteissa. (Työturvallisuus 2010.)

Rehusäkkien nostelu voi olla raskasta puuhaa, joten säkkien kokoon ja sijoitteluun tulee kiinnittää huomiota. Miehillä säkkien enimmäispainon tulisi olla 40 kg ja naisilla 25 kg. Nostojen määrää voidaan vähentää säilyttämällä säkkejä erilaisilla tasoilla. Rehunjakoa voidaan keventää kuljetusvaunujen avulla, jolloin kuitenkin tulee varoa käsien jäämistä vaunun ja tuotantotilan rakenteiden väliin. Jos rehunjakoon liittyy jauhojen jauhatusta, ovat kuulon- ja pölynsuojaimet tarpeen. Suojaimia tulisi muistaa säilyttää etäämpänä myllystä, jotta ne eivät likaantuisi ja tulisi käyttökelvottomiksi. (Työturvallisuus 2010.)

Lypsytyö. Lypsy suoritetaan parsinavetoissa jokaisen lehmän kohdalla niiden omilla paikoilla. Kiinteälle lypsyasemalle lehmät tai vuohet tulevat vuoronperään lypsettäviksi. Automaattilypsyssä lehmä käy itsenäisesti lypsyrobotin lypsettävänä. Tällöin ihmisen tehtäväksi jää lähinnä tarkkailla, että kaikki varmasti käyvät riittävän usein lypsillä, tarvittaessa ajaa joku lehmä lypsylle ja uuden eläimen ollessa kyseessä opettaa se käymään lypsyrobotilla.

Lehmät aiheuttavat yli puolet lypsytyössä tapahtuvista tapaturmista. Potkujen vähentämiseksi voidaan käyttää potkurautaa, turvajalkineilla saadaan suojauduttua polkemilta, ja parrenerottajat pitävät lehmät etäämpänä toisistaan. Lehmien lisäksi tapaturma voi aiheutua liukastumisesta käytävällä tai lantakourua ylitettäessä tai kompastumisesta lypsylaitteiston letkuihin. Pesu- ja desinfiointiaineet voivat ärsyttää ihoa. Muutoin lypsytyöt ovat lähinnä pitkäaikaisesti tehtyinä kehoa eri tavoin rasittavia. Parsinavetassa polvet ovat koetuksella, sillä kyykistymiskertoja tulee vähintään kaksi kutakin lehmää kohden. Lypsyasemalla työskentely voi puolestaan rasittaa olkapäitä, käsiä, selkää ja hartioita. Optimaalinen työskentelykorkeus on kyynärpäiden korkeudella ja etäisyyden utareisiin tulisi olla mahdollisimman

lyhyt. Tarvittaessa lypsäjälle voidaan asettaa koroke jalkojen alle. (Työturvallisuus 2010.)

Lannanpoisto ja puhdistustyöt. Lannanpoisto on usein ainakin osittain automa-
tisoitua. Etenkin isommissa tuotantotiloissa on yleisesti käytössä erilaisia lannan-
poistokoneita, mutta siitä huolimatta osa työstä tehdään usein käsin. Lehmien ma-
kuuparret putsataan säännöllisesti ja mahdollinen lanta vedellään pois lantakolalla.

Lannanluonnissa vaaran aiheuttavat lähinnä eläinten lähellä työskentely ja liukkaat
lattiat. Myös lannanpoistokoneen toimintaa tulee valvoa, ettei kone vahingoita
eläimiä tai ihmisiä. Lietelantajärjestelmässä lietesäiliö on vaaranpaikka, jonka tulee
olla aidattuna ja mahdollisten porttien suljettuina. Sikalassa pölynmäärää voidaan
vähentää päivittäisellä siivouksella, mutta siltä on myös hyvä suojautua K2/P2-
luokan hengityssuojaimella. Ilmassa olevat ammoniakki-kaasut ovat haitallisia hen-
gityselimille erityisesti yhdessä pölyn kanssa. Kanalassa ammoniakilta suojautu-
minen korostuu lannanpoiston yhteydessä. Painepesuria käytettäessä tulee pesu-
rin vesisuihkua varoa. Se voi aiheuttaa pahoja vammoja läpäistessään ihon. (Työ-
turvallisuus 2010.)

Muut hoitotyöt. Muita kotieläinten hoitotöitä ovat esimerkiksi eläinten siirtely, kar-
vanleikkuu ja harjaus ja munien keruu. Eläinten kuljetus ja siirtely aiheuttavat usei-
ta tapaturmia, lähinnä huonoista kuljetusreiteistä johtuen. Kuljetusreitillä ei tulisi
olla ylimääräisiä esineitä eikä muita häiriötekijöitä, kuten outoja ihmisiä. Lehmät
voivat villiintyä erityisesti laitumelle päästettäessä, milloin olisikin hyvä päästää
vain pari eläintä kerrallaan. Sian turvalliseen ohjaamiseen haluttuun suuntaan tar-
vitaan puolestaan usein apuvälineitä, kuten vanerista tehtyjä ajolevyjä. Sikojen
kanssa työskenneltäessä tulee olla aina turvasaappaat polkemilta suojautumisek-
si. Lisäksi etenkin poikineita emakoita ja karjuja tulee tarkkailla ennen niiden lähel-
le menemistä, sillä ne voivat herkimmin purra hoitajaa. Niin munien keruussa kuin
eläinten harjauksessa ja karvojen ajelussa tulee suojautua P2-luokan hengitys-
suojaimella. (Työturvallisuus 2010.)

3.3 Maatila vierailukohteena

Maatila ohjelmapalveluiden toteuttamisympäristönä on haasteellinen. Monia asioita tulee osata huomioida ennen matkailijoiden vastaanottamista maatilalle. Turvallisuuden lisäksi maatilalla tulisi kiinnittää erityistä huomiota myös yleisiin puitteisiin. Vierailijoiden käymiseen etenkin kotieläintilalla liittyy myös omat ohjeistuksensa eläintautiriskin takia, joita tulee ehdottomasti noudattaa.

3.3.1 Yleiset puitteet

Tarkkoja ohjeita sille, mitä maatilalta vaaditaan vierailijoiden vastaanottamiseksi, on huonosti tarjolla. MAALLE OPPIMAAN! Maaseutulähtöisen ympäristökasvatuksen käsikirjasta löytyy leirikoululaisia vastaanottaville mautiloille joitakin ohjeita. Vierailutiloilla erityisesti yrityksen pihapiirin, rakennusten ja ulkoisten toimitilojen tulee olla siistissä kunnossa. Myös sisätilojen on oltava asianmukaiset. Toimitiloihin ja tapahtumiin tulee löytyä pelastus- ja turvallisuussuunnitelma. Turvallisuusseikkojen toteutumisen varmistamiseksi niin yrityksen tiloissa kuin ohjelmapalveluissakin, yrittäjän on tehtävä järjestelmällinen riskienarviointi. Myös vastuuvakuutus tulee olla ja ainakin yhdellä työntekijällä voimassa oleva ensiapukortti. Lisäksi ensiapuohjeiden tulisi olla näkyvällä paikalla ja vaaralliset aineet lukkojen takana. (Jokipii 2005, 13.)

Myös Turunen & Valakari (1998, 128) esittelevät joitakin matkailijoiden antamia vinkkejä maaseutumatkailuyrityksille

- Opastus on tärkeää sekä sisällä että ulkona.
- Teiden ja piha-alueiden on oltava kunnossa.
- Irrallaan pidettävä koira tulee olla koulutettu.
- Puhtaudesta ja hygieniasta tulee huolehtia pesutiloissa.
- Negatiivinen palaute ja virheet ovat mahdollisuus oppia.

3.3.2 Eläntaudit rajoitteena

Tässä osiossa käsitellään erityisesti vierailijoiden aiheuttamaa tautiriskiä maatilalla. Kaikkien kotieläintilojen tulee olla aktiivisia tarttuvien eläntautien torjumiseksi. Eläntaudit voivat kulkeutua tuotantotiloihin uusien ostoeläinten, navetassa kävijöiden, ajoneuvojen, työvälineiden, isäntäväen ulkomaanmatkojen ja rehujen välityksellä (Rautala 1996, 191–192). Eläntautien torjuntayhdistys ETT on laatinut ohjeet tartuntojen torjumiseksi (Tuovinen 2001).

Vierailijoiden päästämistä tuotantotiloihin tulisi kaikin puolin välttää. Tuotantotiloihin ei tulisi päästää muita kuin aivan tarpeellisia vierailijoita, kuten keinosiementäjän ja eläinlääkärin. Mikäli sinne kuitenkin mennään, vierailun tulisi kestää mahdollisimman lyhyen aikaa ja vieraat eivät saa kosketella eläimiä, kävellä ruokintapöydällä eikä missään nimessä mennä tiloihin ulkovaatteilla. Kaikille vierailijoille tulee järjestää tarkoitusta varten olevat puhtaat suojavaatteet ja -jalkineet. Turvasaappaat pitäisi olla kaikille eläimiä käsitteleville, ja mikäli käynti on vakituisempaa, suositellaan henkilökohtaisia suojavaatteita. Muussa tapauksessa riittävät kertakäyttöiset suojarusteet, joilla myös hiukset saadaan peitettyä. Ulkomaisten vierailijoiden ollessa kyseessä, heidät tulisi päästää tuotantotiloihin vasta kahden vuorokauden kuluttua maahan saapumisestaan. Kaikkia vierailijoita varten tulee olla käsienpesu- ja kuivausmahdollisuus. Etenkin useammalla tilalla kävijöiden tulisi myös desinfioida kätensä, vaikkakaan suuremman ryhmän ei tule käydä useammalla tilalla saman päivän aikana. (Tuovinen 2001, 42–44.)

Tautisulku on etenkin siipikarja- ja sikatiloilla yleisesti käytetty keino muistuttaa vaatteiden ja jalkineiden vaihdosta ennen tuotantotiloihin menoa, mutta se sopii hyvin myös nautatiloille. Tautisulku voidaan järjestää yksinkertaisesti penkin avulla tuotantotilan eteisessä, jolloin penkin toiselle puolelle jätetään omat kampeet ja toisella puolella puetaan päälle suojavaatteet ja -jalkineet. (Tuovinen 2001, 44.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on määrällisten lukujen selvittämisen sijaan sanoin ja lausein tutkimuksen kohteena olevan ilmiön kuvailemista. Kun kyseessä on uusi tutkimuksen kohde, tutkimuksella haetaan vastausta siihen, mistä ilmiössä on kyse ja mikä siihen vaikuttaa. Tällöin puhutaan deskriptiivisestä eli kuvailevasta tutkimuksesta, jolloin kysymys kuuluu ”mitä?”. Mikäli kyseessä olisi hyvin tunnetun ilmiön tutkiminen, kysyttäisiin ennemmin määrästä tai syistä ja seurauksista. (Kananen 2008, 24, 52.)

Tuoretta tutkimusta maatalouden ja matkailun yhdistämisestä on huonosti tarjolla, vaikka maatilamatkailu itsessään on jo vanhempi asia. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on muodostaa kokonaiskuvaa maatilamatkailun mahdollisista ohjelmalveluista maatalan toimintoihin pohjautuen, joten kvalitatiivinen tutkimus sopii kvantitatiivista paremmin.

Haastattelu on yksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä. Haastattelumuodot voidaan jakaa niiden ohjailevuuden eli strukturointias-teen perusteella. Täysin strukturoidussa haastattelussa kysymysjärjestys on sama jokaiselle haastateltavalle, minkä lisäksi kysymyksiin on vastausvaihtoehdot valmiina. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysjärjestys on jälleen sama kaikille, mutta erona strukturoituun haastatteluun, vastausvaihtoehdot ei ole valmiiksi määriteltä. Etuna tässä menetelmässä on sellaisten vastausvaihtoehtojen esilletulo, joita tutkija ei olisi huomannut ottaa mukaan valmiisiin vaihtoehtoihin. Teema-haastattelu eroaa puolistrukturoidusta haastattelusta tiukan kysymyslistan sijaan valituilla teemoilla eli aihealueilla, jotka tutkija voi käsitellä eri teemoja tapauskoh-taisesti valitsemassaan järjestyksessä ja esittää tarvittaessa tarkentavia kysymyk-siä. Avoin haastattelu on täysin strukturoimaton, jolloin haastattelu on enemmän keskustelunomaista tutkijan etukäteen määrittelemästä aihepiiristä. (Puusa 2011, 80–83.)

Tutkimuksessa ei ole täysin selvää mitä haastateltavilta halutaan kuulla. Haasta-teltavat pyritään saamaan käsittelemään laajemmin maatalan mahdollisuuksia ja

mahdollisia haasteita, jotta kaikista tärkeimmät asiat tämän opinnäytetyön kannalta saadaan nostettua esille. Tällöin teemahaastattelun väljempi kysymystenasettelu ja valmiiden vastausvaihtoehtojen puuttuminen sopivat tarkoitukseen parhaiten. Haastatteluissa ei ole olennaista esittää kysymyksiä tietyssä järjestyksessä, vaan ennemminkin saada haastateltavia kertomaan ajatuksistaan ja kokemuksistaan samoista teemoista itselleen sopivammassa järjestyksessä.

4.1 Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelussa saadaan Kanasen (2008) mukaan tietoa ensisijaisesti siitä, miten ryhmä käsittelee ilmiötä. Ryhmähaastattelulla ei niinkään saada selville totuutta ilmiöstä sen aidossa kontekstissaan, eikä sitä voida pitää useammalle ihmiselle samanaikaisesti suoritettuna yksilöhaastatteluna. Ryhmädynamiikka vaikuttaa saataviin tuloksiin ja jokainen ryhmä on erilainen. Esimerkiksi haastateltavien persoonallisuuden piirteillä voi olla vaikutusta ryhmädynamiikkaan, mikä voi vaikuttaa tiedon saantiin joko positiivisesti eli tietoa lisäävästi tai negatiivisesti eli tietoa vähentävästi. (Kananen 2008, 75.)

Tutkimuksessa on ensisijaisesti tarkoitus kartoittaa mitä maatilan toimintoja voisi tarjota matkailun ohjelmalveluina. Maatilan toimintoihin pohjautuvien ohjelmalveluiden tarjoaminen puolestaan tarkoittaisi uusia haasteita maatilalle, joten tutkimuksen tarkoitus on myös pyrkiä selvittämään mitä haasteet mahdollisesti olisivat. Valtosen (2011, 90) mukaan tärkeä osa tutkimusprosessia on ryhmän koostaminen: ketä ja millaisin perustein?

Ryhmähaastattelun osallistujiksi punnittiin useita eri vaihtoehtoja maanviljelijöistä ohjelmalveluyrittäjiin. Kuitenkin tuore koulutus tuntui merkittävältä kriteeriltä osallistujalle tulevaisuuden matkailutuotteita ideoitaessa. Vielä kun käsittelyssä oli nimenomaan maatilalla järjestettävät ohjelmalvelut maatilan toiminnoista, nousivat maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman valinneet opiskelijat ensisijalle. Aikuisopiskelijoiden kohtalainen määrä herätti ajatuksen lyödä kaksi kärpystä yhdellä iskulla eli yrittää saada haastatteluun mukaan sellaisia, joilla on taustalla sekä

pitempiaikaista kokemusta maatilalla työskentelystä että vähintään parin vuoden opinnot.

Suomessa ryhmät koostetaan tavallisesti 6-8 henkilöstä, vaikka muualla suurem-
matkin osallistujamäärät ovat yleisiä (Valtonen 2011, 90). Tavoitteeksi tuli yrittää
saada sopivasti, mutta ei liikaa osallistujia. Pienemmässä ryhmässä ihmiset uskal-
tautuvat useimmiten paremmin ilmaisemaan näkemyksiään, joten liian suuri ryhmä
voisi toimia herkemmin itseään vastaan.

4.2 Yrittäjähaastattelut

Asiantuntijahaastattelussa haastateltavalla itsellään ei välttämättä ole aiheesta
omakohtaista kokemusta, mikä voi heikentää tietojen luotettavuutta. Riskinä asian-
tuntijahaastattelussa voi myös olla haastattelijan aleneminen oppipojan rooliin.
Haastattelijaa voi kuitenkin saada pidettyä tilanteen hallinnassa mahdollisimman
hyvin tehdyillä ennakkovalmisteluilla ja aiheen teemoittelulla. Lisäksi yksityiskoh-
taiset kysymykset voivat auttaa viemään keskustelua haluttuun suuntaan. (Kana-
nen 2008, 78.)

Yrittäjähaastattelujen tarkoitus oli kerätä käytännön kokemusten kautta muodos-
tuneita mielipiteitä osittain samoista aiheista, kuin mitä ryhmähaastattelussa käsi-
teltiin. Haastattelut oli tarkoitus kohdentaa sellaisiin maatilamatkailuyrityksiin, jotka
harjoittaisivat sekä maataloutta että matkailua. Tällaisten yritysten löytäminen Ete-
lä-Pohjanmaan alueelta osoittautui kuitenkin haasteelliseksi, sillä heitä ei verkko-
lähteiden perusteella tuntunut juurikaan olevan. MATKO3-hankkeen yhteyshenki-
löiden kautta saatiin tietoa aktiivisesti matkailuun panostavista maatilamatkailuyri-
tyksistä, joiden joukosta myös haastateltavien yritysten toivottiin löytyvän.

4.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin kaksivaiheisena. Ensin järjestettiin ryhmähaastattelu, johon
osallistui yhteensä seitsemän maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmassa opiskele-
vaa Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Ryhmähaastattelun tulosten poh-

jalta haluttiin vielä kuulla muutaman maatilamatkailuyrittäjän näkemyksiä samoista aiheista, lukuun ottamatta maatilalla tarjottavien ohjelmapalvelutuotteiden ideointia. Haastattelut kohdennettiin kolmeen Etelä-Pohjanmaalla toimivaan maatilamatkailuyritykseen.

Ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelun ajankohdaksi valittiin viikko, jolloin kahden vuosikurssin aikuisopiskelijoilla oli lähiopiskeluviikko Ilmajoella. Näin ollen myös kauempaa tulevien opiskelijoiden olisi ollut mahdollista osallistua keskusteluun. Aikuisopiskelijoita kutsuttiin ryhmäkeskusteluun sähköpostitse ja tunneilla asiasta kertoen. Yhden potentiaalisen aikuisopiskelijaryhmän tunnille esittelemään meno estyi heidän muun koulunkäynnin takia. Ryhmähaastatteluun ilmoittautui lopulta mukaan vain kaksi aikuisopiskelijaa, joista toisella oli lypsykarjatila kotona ja toinen oli työskennellyt useita vuosia maatilalla. Tämän jälkeen osallistujiksi kysyttiin kohdennetusti muutamaa nuorisoasteen opiskelijaa, joilla tiedettiin olevan pitkäaikaisempaa kokemusta maatilalla työskentelystä. Yhteensä haastatteluun osallistui seitsemän henkilöä. Lopullisista osallistujista kaksi neljännen vuoden opiskelijaa ja kaksi toisen vuoden opiskelijaa oli kotoisin maatilalta ja yksi toisen vuoden opiskelijoista oli työskennellyt maatilalla pidemmän aikaa sekä suorittanut myös toisen asteen tutkinnon maatalouden parissa.

Ryhmähaastattelu toteutettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun Ilmajoen toimipisteessä, mikä oli kaikille osallistujille tuttu paikka. Haastattelurunko muodostui kahdesta teemasta ja useammasta alakohdasta (liite 1.). Osallistujien saapuessa haastatteluhuoneeseen, kaikille jaettiin kynä ja muistilappuja, joille jokainen sai kirjoittaa sellaisia maatilatoimintoja ja muita aktiviteetteja, joille maatila, eri vuodenaikoina, tarjoaa hyvät edellytykset ja joihin matkailijan voisi ottaa mukaan. Lyhyen alustuksen jälkeen alettiin käydä läpi muistilappujen antia yksi vuodenaika kerrallaan. Ensimmäisellä vastauskierroksella osallistujat vastasivat vuorotellen, mutta kierroksen jälkeen jokaisella oli mahdollisuus täydentää sanomistaan tai kommentoida jonkun muun sanomisia. Muistilaput kerättiin käsittelyn jälkeen seinälle eri vuodenaikojen alle. Ryhmähaastattelun toista teemaa eli mahdollisia haasteita käsiteltiin pelkästään suullisesti sitä mukaan, kuin osallistujilla tuli ajatuksia esitettyihin kysymyksiin. Haastattelu nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti tilaisuuden jälkeen. Haastattelu kesti suunnitelman mukaisesti noin tunnin.

Yrittäjähaastattelut. Haastatteluja oli ajatuksena tehdä niin monta, että haastatteluista ei enää kertyisi merkittävästi uutta tietoa. Aluksi soitin kolmelle yrittäjälle, joille kaikille haastattelu sopi seuraavan kahden viikon aikana. Hiihtolomaviikkojen ja valtakunnallisen maaseutumatkailuyrittäjien seminaarin vuoksi kolmea ensimmäistä haastattelua ei saatu tehtyä niin ripeällä aikataululla kuin olin toivonut. Aikataulun tiukkuuden vuoksi nämä jäivät ainoiksi yrittäjähaastatteluiksi. Kuitenkin kolmanteen ja viimeiseen haastatteluun mennessäni huomasin miettiväni, että mahtakohan tulla paljoakaan enää uutta tietoa. Kolmannessa haastattelussa korostuikin lähinnä jo kuultujen näkemysten vahvistuminen.

Haastateltavia yrittäjiä oli lopulta yhteensä viisi kolmesta eri yrityksestä. Haastattelut suoritettiin matkailuyritysten tiloissa tai yrittäjien kotona. Haastattelujen pohjana toimi teemapohjainen kysymysrunko (liite 2.), joka oli kaikille yrittäjille pääpiirteittäin sama. Haastattelut etenivät haastateltavien kerronnan mukaan, välillä hyppien teemasta toiseen. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja purettiin analysointia varten. Haastattelujen pituus vaihteli noin puolestatoista tunnista melkein kolmeen tuntiin.

Kaikilla yrittäjillä ei ollut matkailuun liittyvää koulutusta tai työskentelyä matkailualan yrityksessä, mutta hankkeiden kautta koulutusta oli karttunut yritystoiminnan ohessa. Jokaista yritystä pyöritti pariskunta, eikä muita vakituisia työntekijöitä ollut. Tämänhetkisistä yrittäjäpariskunnista kaksi olivat harjoittaneen matkailutoimintaa 1990-luvun alusta alkaen ja kolmas alle kymmenen vuotta. Kahdessa yrityksessä matkailutoiminta oli aloitettu olemassa olevien puitteiden ja alueen majoitustarpeen pohjalta. Yhden pariskunnan yritystoiminta sai puolestaan alkunsa toimivan maatilamatkailuyrityksen ostamisesta.

Yritysten majoituskapasiteetti vaihteli noin 15 vuodepaikasta hieman yli 60:een. Yrityksistä vain yksi harjoittaa matkailun ohella aktiivista maataloutta, mutta jokaisella kolmella pidetään eläimiä vähintään kesäaikaan. Yhdellä yrityksistä on tarjolla eläimiin ja toisella yrityksellä kalastamiseen liittyviä ohjelmapalveluita. Muutoin yritysten tarjoamiin ohjelmapalveluihin kuuluvat lähinnä perinteinen suomalainen savusauna ja erilaisten juhlien ja kokousten järjestäminen. Yrityksistä kaksi tarjoaa muita ohjelmapalveluita yhteistyössä erillisten yrittäjien kanssa.

5 OHJELMAPALVELUT MAATILALLA

Tässä osiossa käsitellään niin ryhmähaastattelussa kuin yrittäjähaastattelussakin saatuja tuloksia. Tulokset on koottu osittain teoriaan pohjaten ja johtopäätöksien kera yhtenäisemmän näkemyksen antamiseksi samoista aiheista.

5.1 Maatilan toiminnot ja lisäaktiviteetit

Ryhmähaastattelussa tarkasteltiin maatilan arkitoimintoja vuodenvierailun mukaan ja jonkin verran myös muita aktiviteetteja, joille maatalo, eri vuodenaikoina, tarjoaa otolliset puitteet. Jokaiselle vuodenaikalle ilmeni useitakin vaihtoehtoisia toimintoja, joita yhdessä matkailijan kanssa voitaisiin toteuttaa. Ryhmähaastattelussa esiin nousseita toimintoja käsitellään Taulukossa 1., jossa maatalolla toteutettavat ohjelmapalvelut jaotellaan eri vuodenaikojen ja toimintojen työllistävyyden mukaan. Työllistävyysaste ei ole suoraan verrannollinen Verhelän ja Lackmanin (2003, 95) esittämän kolmen osallistumisasteen kanssa, vaikka toimintoja pystytäänkin jaottelemaan myös niiden toiminnallisuuden mukaan. Osa toiminnoista on vahvasti kytköksissä maatalon arkitoimintoihin, osa taas enemmän matkailijoita varten toteutettavia niin sanottuja lisäaktiviteetteja.

Ensimmäiseksi taulukossa esitellään sellaisia toimintoja, joiden toteuttaminen ei aiheuta merkittävää lisätyötä maatalolla. Tämän ryhmän toiminnot ovat monella maatalolla arkeen kuuluvia tai muutoin vain vähäisesti työllistäviä. Ryhmässä on myös eniten sellaisia toimintoja, jotka jaoteltaisiin matkailijan kannalta ensimmäisen tai toisen asteen passiiviseksi osallistumiseksi. Ensimmäiselle osallistumisasteelle kuuluvaksi voitaisiin laskea esimerkiksi eläinten katseleminen laitumella tai peltotöiden sivusta seuraaminen. Toisen osallistumisasteen ohjelmapalveluita voisivat olla ohjatut tuotantoeläinvierailut tai traktorin kyydissä istuminen peltotöiden aikaan.

Toisen ryhmän toimintoja yhdistää niiden aiheuttama kohtalainen lisätyön määrä maatalolla. Pääasiassa esitellyt työt suoritetaan tilalla siitä huolimatta, onko matkai-

lija mukana vai ei. Lisätyötä aiheutuu kuitenkin matkailijan perehdyttämisestä työhön ja tarvittavien välineiden huolehtimisesta. Isoin osa tämän ryhmän toiminnoista kuuluisi matkailijan osallistumisasteen mukaisesti kolmannelle asteelle, koska matkailija pääsee aktiivisesti tekemään jotakin. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi traktorilla ja työkoneella ajaminen ja laidunaitojen rakentaminen ja purkaminen.

Kolmanteen ryhmään on eritelty sellaiset toiminnot, joiden toteuttaminen aiheuttaa merkittävää lisätyötä maatilalla. Nämä toiminnot kuuluvat harvemmin maatilalla tavomaisiin töihin. Osallistumisasteen kautta tarkasteltuna, tästä ryhmästä löytyy toisen asteen passiivista osallistumista maksulliseen tapahtumaan, kuten sadonkorjuujuhlaan tai perinteisten töiden työnäytökseen. Lisäksi kolmannen asteen aktiivista osallistumista edustavat esimerkiksi ruuan valmistaminen ohjatusti tilan tuotteista ja kotieläintöiden kokeileminen.

Taulukko 1. Ohjelmapalvelut maatilalla työllistävyyden mukaan.

Työllistävyyden vuodenaika	Ei juurikaan lisätyötä	Oman työn ohessa	Erikseen toteutettava
Kevät	Kylvöillä traktorin kyydissä istuminen	Maanäytteiden ja kivien keruu pellolta	Käsin kylväminen / kylvöjen siunaustilaisuus
Kevät / Kesä / Syksy	Laidunkauden aloittaminen / eläinten katselu laitumella	Aidan rakentaminen ja purkaminen / Eläinten siirtely ja lisäruokinta	Kärryajelutus
Kesä	Rehunteon seuraaminen / koneen kyydissä istuminen	Traktorilla ajaminen / heinätoissa mukana oleminen	Heinäseivästys / perinteiset työnäytökset
Syksy	Puimurin kyydissä istuminen	Puimurilla ajamisen kokeileminen	Perinteinen viljankäsittely / leipominen
Syksy	Puutarhapalstojen vuokraus	Sadonkorjuu / Hunajankeruu	Sadonkorjuujuhla / ruoan valmistaminen
Talvi	Tuotantotilavierailu	Kotieläintöiden seuraaminen / Työn kokeileminen	Maidon, lihan tai villan jalostaminen
Talvi	Puiden haku metsästä	Moottorikelkkailu maatilalla	Joulukuusen haku metsästä
Talvi	Mäenlasku	Pulkan tai kelkan kyydissä istuminen traktorin perässä	Talvirieha / Jouluarkeen osallistuminen

Elämä maatilalla pohjautuu vuodenkiertoon ja sääolosuhteiden vaihteluun. Pellolle pääsyyn vaikuttavat pellon maalajin lisäksi, sijainti metsään nähden, mahdolliset tulvavedet ja salaojien toimivuus. Samalta maatilalta voi löytyä aikaisia etelärinnepeltoja hiekkaisella maaperällä sekä myöhäisiä savi- ja turvepeltoja metsän varjossa. Vaikka säätä ei pystytä varmuudella etukäteen ennustamaan, eikä välttämättä sitäkään, mikä peltotyö on milläkin viikolla meneillään, pitkäaikaisella kirjanpidolla voidaan saada alustavaa tietoa todennäköisimmästä ajankohdasta kullekin pellolle pääsemisestä.

Kevät. Kevät on maatiloilla kiireistä aikaa peltotöiden alettua huhtikuun tai toukokuun aikana vuodesta ja maatilan maantieteellisestä sijainnista riippuen. Peltoja muokataan, lannoitetaan ja kylvetään, tarpeen mukaan myös ruiskutetaan ja tehdään peruskunnostusta. Erityisesti kotieläintiloilla päivät venyvät helposti pitkiksi, koska eläintöiden lisäksi pitää saada peltotyöt tehtyä kohtalaisen lyhyessä ajassa. Sääolot määrittelevät paljon milloin pellolle päästään. Ja kun sinne on kerran päästy, ei sieltä vähäisestä syystä pois tulla.

Matkailijoiden kannalta kevät voi olla maatilalla haasteellista aikaa. Jos vuosi on epäedullinen pellolle pääsyn kannalta, voidaan maatilalla olla hyvinkin haluttomia ottamaan mitään ylimääräistä tekemistä pakollisten töiden lisäksi. Kotieläintöihin kään ei tällöin välttämättä mielellään oteta ulkopuolisia töitä hidastamaan. Kuitenkin laidunkauden aloittaminen eli se hetki, kun eläimet päästetään ensi kertaa ulos, voisi olla etukäteen sovittavissa oleva.

Kesä. Kesäkuun pyörähdettyä käyntiin, voi tahti maatilalla hieman rauhoittua, mikäli peltotyöt on saatu ajallaan tehdyiksi. Tällöin voisi olla mahdollisuutta järjestää peltotöitä pelkästään matkailijoille suunnattuna. Mikäli maatilalla jokin pelto on vähemmän merkityksellinen, esimerkiksi kokonsa, sijaintinsa tai tulevan viljelykasvinsa perusteella, voisi tällaisen pellon säästämistä viimeiseksi ajatella. Pellolle mentäisiin matkailijan kanssa vasta kun kaikista välttämättömimmät työt on saatu muutoin valmiiksi. Tällöin viljelijällä voisi olla paremmin aikaa ja malttia vaikka antaa matkailijan itsensäkin kokeilla pellolla ajamista, edellytyksellä että traktorilla ajoa on ensin muualla harjoiteltu.

Kesäkuun puolessavälissä ensimmäinen säilörehunkorjuu alkaa olla käsillä. Erityisesti lypsykarjatiloilta rehunkorjuun oikea ajoitus on tärkeää, jotta saataisiin mahdollisimman hyvää rehua, mikä on laadukkaan maidon ja hyvin tuottavan lehmän yksi tärkeimmistä taustatekijöistä. Kuivaa heinää tehdään hieman myöhemmin ja säilörehun toinen korjuu heinäkuun lopulta elokuun loppupuolelle.

Kotieläinpuolella osa eläimistä viettää koko kesän laitumella. Jokaisen eläinlajin kohdalla veden saatavuus on varmistettava, mutta lisäruokinnassa on vaihtelua enemmän. Joskus laitumelle viedään säilörehua tai heinää, useimmiten vähintään lisäravintovalmisteita. Matkailijan ottaminen mukaan laitumelle lisärehua viemään tai vesiastioita pesemään ja täyttämään olisi varmasti mahdollista useammallakin tilalla ja vieläpä eri ajankohtina. Ryhmähaastattelussa heräsi ajatus matkailijoiden itsenäisestä toimimisesta tällaisessa tehtävässä, jolloin voisi kokea työn suorittamisen lisäksi olleensa jotenkin hyödyksi.

Syksy. Syksyä maatilalla leimaa sääolosuhteiden armoilla oleminen. Kun vilja on kypsää puitavaksi, pellolle on mentävä viivyttelättä hyvän sään sattuessa. Viljan perinteiset käsittelymenetelmät voisivat kiinnostaa matkailijoita, mutta tällöin tilalta tulisi löytyä perinteisten menetelmien vaatimaa ammattitaitoa ja tarvittavia välineitä. Puutarhataloutta harjoittavilla tiloilla sadonkorjuuseen voisi olla mielekäsää liittämää ruuanvalmistusta tilan tuotteista. Sadonkorjuujuhla mainittiin ryhmähaastattelussa useampaankin otteeseen, niin matkailijoiden osallistumisen kuin järjestämisen näkökulmasta.

Talvi. Viimeisten syystöiden jälkeen elämä maatilalla jälleen rauhoittuu. Ryhmähaastattelussa talven katsottiin olevan parasta aikaa maatilalla näkökulmasta katsottuna tilavierailuille. Tällöin voisi olla parhaiten aikaa ottaa matkailijaa mukaan kotieläintöihin ja päästää kokeilemaan traktorilla ajoa. Myös lapsille keksittiin tekemistä talvelle. Pihamailta aurattavasta lumesta saadaan nopeasti tehtyä pieni mäki mäenlaskua varten. Lisäksi yhdellä haastateltavista löytyi kokemusta hieman erilaisesta lapsille suunnatusta aktiviteetista maatilalla.

Isäntä hommasi paljon pulkkia ja kelkkoja traktorin perään pitkäksi jonoksi ja niitä sitten kiskottiin pitkin peltoja ja pihvoja. Se oli hirveän hauskaa vaikka ei edes menty lujaa. (Ryhmähaastateltava 1.)

Talvelle ehdoteltiin lisäksi erilaisia metsään liittyviä aktiviteetteja. Oman joulukuusen valitseminen ja kaataminen joulukuusiviljelmältä on jo mahdollista, ja sitä mainostetaan elämyksellisenä kuusen hankintana (Grangård 2012). Myös maataloilille tällainen toiminta voisi olla omiaan. Toiseksi ehdotettiin puiden hakemista metsästä hevosilla. Myös ihan vain polttopuiden teko nousi mahdollisuudeksi, sillä sellainen ei monillekaan ole mahdollista kaupungissa.

5.2 Toiminnan edellytykset

Ryhmähaastattelussa haastateltavilla heräsi vain joitakin epäilyksiä siitä, mitä ohjelmopalveluiden tarjoaminen saattaisi vaatia yrittäjältä. Paremmiin tuloksiin tuli kuitenkin yrittäjien taholta, joista jokaisella oli enemmän tai vähemmän kokemusta ja näkemystä ohjelmopalveluiden tarjoamisesta. Ryhmähaastattelun anti oli enemmän siinä, minkälaisia vaikutuksia matkailutoiminnan mukaantulolla voisi olla yrittäjäperheeseen ja maatilayrityksen toimintaan.

5.2.1 Koulutus

Ryhmäkeskustelussa maatilalan oman väen koettiin olevan riittävän päteviä perustoihin liittyvän ohjelmopalvelun vetämiseen. Yhden työntekijän tulisi kuitenkin olla erikseen matkailijoita varten, muiden keskittyessä tuotannon pyörittämiseen ja kehittämiseen. Ongelmalliseksi koettiin jos sama henkilö yrittää keskittyä sekä alkutuotantoon että palveluiden tuottamiseen, toisen liiketoiminnan uskottiin aina kärsivän tällaisessa tilanteessa.

Alkutuottajan täytyy keskittyä siihen alkutuotantoon ja palveluidentuottajan siihen palveluiden tuottamiseen (Ryhmähaastateltava 6).

Haastateltujen maatilamatkailuyrittäjien ajatukset omasta osaamisesta ja koulutuksen tarpeellisuudesta puolestaan vaihtelivat hieman. Yksi yrittäjä koki alhaisen koulutustason alentaneen yleistä kiinnostusta maaseutumatkailua kohtaan, kun taas toiselle yrittäjälle sisäinen motivaatio oli koulutusta tärkeämpää.

Perisyntihän tässä maaseutumatkailuyrittämisessä on se, että tämä on monille sivuelinkeino, jota tehdään toisella kädellä ilman ammattitaitoa (Maatilamatkailuyrittäjä 1).

Siihen että pyörittää matkailuyritystä sydämellä, ei voi itseään kouluttaa. Jos ei tykkää vieraista ihmisistä, sitä ei voi oppia vaikka kävisi 10 vuotta koulua, siitä täytyy vain tykätä. (Maatilamatkailuyrittäjä 2.)

Kuitenkin haastatelluista yrittäjistä jokainen oli enemmän tai vähemmän koulutunut viimeistään matkailutoiminnan alettua. Erilaisten hankkeiden kautta oli saatu lisäkoulutusta niin tuotteistamiseen kuin ruokapalveluiden järjestämiseen. Ohjelmapalveluiden toteuttamiseen ainakin kahdelta yrittäjältä löytyi eräoppaan pätevyys.

5.2.2 Yhteistyö

Haastattelun edetessä ryhmälle alkoi muodostua yhteinen mielipide siitä, että toiminnan kannattavuus on pitkälti riippuvainen toiminnan ammattimaisesta organisoinnista ja oikeasta hinnoittelusta. Kannattavan toiminnan luomiseksi, oli se sitten sivu- tai päätoimista, maatilayrittäjien koettiin tarvitsevan tukea ja tietoa ulkopuoliselta ammattilaiselta. Apua ajateltiin tarvittavan erityisesti asiakkaiden ja yhteistyöverkostojen löytämiseen, oikean hinnan muodostamiseen ja toiminnan käynnistämiseen. Myös tuotteiden suunnitteluun ja vakuutusasioiden selvittämiseen arveltiin tarvittavan ulkopuolisen ammattilaisen apua.

Osallistujilta kysyttiin myös mielipidettä erillisestä yrittäjästä, joka käyttäisi matkailijoita useammalla maatilalla. Maatilan hyödyntämistä tällaiseen käyttöön ei pidetty mahdottomana, mutta sen tulisi tapahtua tietyin edellytyksin. Tautiriskin torjumisen lisäksi yhteisiä sääntöjä tarvittaisiin kaikkeen tilalla tapahtuvaan toimintaan. Matkailijoille kaipailtiin muutakin aktiiviteettia tilan ulkopuolelta, jolloin juuri ulkopuolinen ohjelmapalveluyrittäjä voisi olla vastuussa niistä toiminnoista.

5.2.3 Turvallisuuden huomiointi

Vakuutukset nousivat keskustelussa esille pariinkin otteeseen. Yrittäjän tulisi olla tarkasti selvillä siitä, mistä on itse vastuussa ja toisaalta myös mistä ei ole. Turvallisuussuunnitelman tarpeellisuutta epäiltiin, mutta siihen ja mahdollisiin muihin velvoitteisiin tiedettiin kuluvan aikaa, mikäli sellaisia tulisi tehdä. Tämä herätti epäilyksiä viljelijöiden ajan riittävydestä ja riittävän tiedon omaamisesta, joten ulkopuolisen henkilön apu niin vakuutus- kuin vastuukuvioiden selventämiseksi koettiin tarpeelliseksi.

Maatilamatkailuyrittäjillä turvallisuusasioiden huomiointi tuntui olevan hyvin luonnollinen osa yritystoimintaa. Tarvittavien asiakirjojen laatimiseen oli saatu apua esimerkiksi turvallisuuspassi-koulutuksessa ja matkailuverkostojen avulla oli saatu vinkkejä sopivista vakuutuksista muilta yrittäjiltä. Vaikka ohjelmalveluiden tarjoamiseen liittyy useita turvallisuusnäkökohtia, niiden ei koettu olevan ongelma yritystoiminnalle.

5.2.4 Kotieläinten merkitys

Eläimiä pidettiin tärkeänä aktiivisen toiminnan kannalta. Keskustelussa heräsi epäilyjä siitä, että toiminta olisi liian vähäistä ilman kotieläimiä eikä riittävän mielenkiintoista matkailijoille. Toimintoihin kotieläinten parissa liittyy kuitenkin omat edellytyksensä, joita tässäkin opinnäytetyössä on käsitelty kappaleessa 3. Ryhmähaastattelussa erityisesti broilerikanalat koettiin toimimattomiksi matkailutoimintaan tautiriskin takia. Kanojen suhteen eläinmäärän tulisi muutoinkin olla pieni, periaatteessa vain ulkona pieni määrä munivia kanoja, joita matkailijat voisivat käydä ruokkimassa ja joiden munia keräämässä. Yhdessä yrityksistä oli useamalta vuodelta kokemusta kanojen pidosta, mutta lintuinfluenssakohun myötä niistä oli päätetty luopua.

Toiset asiakkaat pelkäsivät kanoja aivan hirveästi, että melkein autosta nopeasti juostiin sisälle, ettei tule lintuinfluenssa. Mutta sitten taas toiset tykkäsivät. Mitä teet, ottaako niitä vai eikö ota? Mutta ensiksi on pakko taas ottaa, että haen vaikka naapurilta lainaksi, mutta

kyllä kanoja pitää olla, kyllä ne kuuluvat siihen. (Maatilamatkailuyrittäjä 2).

5.2.5 Potentiaaliset asiakkaat

Ryhmähaastattelussa valmiiden asiakasvirtojen hyödyntäminen koettiin tärkeäksi, mikä saikin vahvistusta yrittäjien haastatteluissa. Asiakkaiden houkuttelussa alueen yleisellä vetovoimalla ja muulla matkailutarjonnalla koettiin olevan merkittävä rooli. Etelä-Pohjanmaalla maatilamatkailuyrityksissä majoittuvien matkailijoiden yleisiksi matkakohteiksi mainittiin erityisesti Keskisen kyläkauppa, Ähtärin eläinpuisto ja PowerPark. Vetovoimaisiksi tapahtumiksi nousivat Tangomarkkinat, Provinssirock ja Vauhtiajot. Nämä haastatteluissa esiin nousseet matkakohteet ovat yhteneväisiä aiheesta tehdyn tutkimuksen kanssa (ks. Tuuri, Korttesluoma & Rintala 2011, 31–32).

Hyvän maksukykyensä vuoksi etenkin venäläisten matkailijoiden nähtiin olevan hyvä asiakasryhmä Etelä-Pohjanmaalla, missä heitä on viime vuosina vierailut enenevässä määrin. Alueen vähäisen aktiviteettitarjonnan vuoksi myös epäiltiin, että uusille ohjelmapalveluille voisi löytyä nopeasti kysyntää. Keskustelua ei kuitenkaan herännyt siitä, voisiko maatilalla olla jotakin sellaista, mikä venäläisiä turisteja houkuttelisi. Sen sijaan yhdessä yrittäjähaastattelussa nousi esiin venäläisten erityinen kiinnostus poroja kohtaan.

Koululaisten ja eläkeläisten ajateltiin olevan kiinnostuksen puolesta hyviä asiakaskohderyhmiä, mutta kuntien ajateltiin olevan haluttomia ja liian vähävaraisia kustantamaan päiväkotien ja koulujen retkitoimintaa. Ryhmähaastattelussa heräsi epäilyksiä ison ja nykyaikaisen maatilalla kiinnostavuudesta matkakohteena. Erään haastateltavan omat lapset olivat olleet tohkeissaan lypsyrobotin näkemisestä, mutta myös vanhusten tiedettiin olevan kiinnostuneita automaattilypsystä.

Tiedän, että vanhukset käyvät katsomassa tätä robottilypsyä jo nyt, kun he haluavat nähdä mitä se on nykyään (Ryhmähaastateltava 7).

6 TULOSTEN YHTEENVETO

Maatilayrittäjyys vaatii siihen erikoistunutta koulutusta ja oman ammattitaidon jatkuvaa kehittämistä. Myös matkailun ohjelmapalveluiden tarjoaminen on erityistä ammattitaitoa vaativaa, eikä maatilayrittäjällä välttämättä ole aikaa ja kiinnostusta panostaa riittävästi kahdenlaiseen yritystoimintaan. Kuitenkin myös Borg ym. (2002, 18) korostavat asiakaspalvelun vaatiman ammattitaidon hankkimista, mikäli matkailu otetaan liitännäistoimeksi maatalouden rinnalle.

6.1 Lisäansio vai toimentulon lähde?

Toiminnan haasteeksi koettiin riittävän korvauksen saaminen ohjelmapalveluiden järjestämisestä. Ryhmähaastattelussa pienempien maatilojen arveltiin kuitenkin soveltuvan suurempia tiloja paremmin päätoimisempaan matkailun harjoittamiseen. Tällöin matkailuun tulisi keskittyä kokonaisvaltaisesti, maatalouden ollessa sivutoimisempaa. Tila voisi esimerkiksi ostaa rehun muualta, ja keskittyä pienemmillä peltoaloilla näytösluonteisempaan työmenetelmien esittelyyn tai niiden tekemiseen yhdessä matkailijan kanssa ilman tuotannollisia paineita.

Jos siitä (matkailusta) ihan oikeasti rahaa haluaa, niin ei voi olla 100 lehmän navettaa, kyllä se aivan oma bisneksenä olisi ja sopisi vaikka sellaiselle, jolla tilat on jäänyt pieneksi, mutta on semmoiset idylliset olosuhteet (Ryhmähaastateltava 3).

Nykyaikaisen maatalon esteeksi matkailutoiminnalle koettiin työn paljous ja ajan vähäisyys. Etenkin kotieläintiloilla ajan riittävyys voi olla merkittävin este toiminnalle. Kiinnostusta voisi olla päästä vierailijoita tutustumaan tiloihin, mutta ilman siitä aiheutuvaa lisätyötä. Sivuvuosioiden ajateltiin kuitenkin tuottavan työtä yhtä paljon kuin päätoimisen työn, mutta ulkopuolisella ohjelmapalveluyrittäjällä lisätyön määrä voisi pysyä kohtuullisena. Ulkopuolisen yrittäjän arveltiin kuitenkin heikentävän matkailutoiminnan muutoinkin mahdollisesti huonoa kannattavuutta.

Kasvinviljelytiloilla harjoitetaan maataloutta kotieläintiloja useammin sivutoimisesti päivätyön ohella. Vaihtoehtoisesti isäntäpariskunnasta toinen saattaa pyörittää

maatilaa toisen käydessä töissä tilan ulkopuolella. Tällaisissa tapauksissa matkailutoiminnan kehittäminen kiinteästi maatalan yhteyteen voisi tulla kysymykseen, kunhan riittävä kiinnostus toimintaa kohtaan löytyy.

Maatalan ansiot ovat sidonnaisia peltotöiden onnistumiseen ja eläinten tuottavuuteen. Monetkaan viljelijät eivät välttämättä uskalla antaa traktoreitaan tai työkoneitaan ensikertalaisen käsiin, vaikka istuisivat itse vieressä. Käytännössä realistisinta lienee ajatella, että matkailija voisi osallistua töihin lähinnä katselijan roolissa ja ainoastaan tarkkaan valituissa olosuhteissa kokeilla esimerkiksi traktorilla ajamista. Tosin matkailuun suuntautuneilla maatiloilla tuotannolliset paineet eivät olisi niin suuret, joten mahdollisuudet matkailijoiden mukaan ottamiseksi tilan toimintoihin olisivat tuotantoon keskittyneitä maatiloja paremmat.

Tautiriskin huomioiminen on erittäin tärkeää matkailutoimintaa suunniteltaessa, mutta oikealla asennoitumisella ja selvillä pelisäännöillä sen kanssa voitaisiin tulla toimeen. Tälläkin hetkellä maatiloilla käy koululaisryhmiä, harjoittelijoita, toimittajia ja kesävieraita puhumattakaan lomittajista, eläinlääkäreistä ja erilaisista neuvojista ja tarkastajista. Maatilayrityksen tulisi asennoitua matkailijoiden vastaanottamiseen osana yritystoimia. Asianmukaisten suojavaatteiden ja -jalkineiden osto olisi samankaltainen investointi, kuin jos luontoretkeä tarjoava ohjelmapalveluyrittäjä sijoittaisi lumikenkiin tai kiipeilyvaljaisiin. Lisäksi erilliset työvaatteet toimitus osana maatalaelämyksen muodostumista aivan sellaisenaan.

Suomalaisia matkailijoita ei välttämättä saada maksamaan sellaisista ohjelmapalveluista, jollaisia he ajattelevat pääsevänsä tekemään jossakin ilmaiseksi. Ne, joita maatilat kiinnostavat, voitaisiin kuitenkin saada houkuteltua maatiloille esimerkiksi valmiiksi paketoituilla teemaviikonlopuilla. Tällöin matkailija saataisiin osallistumaan maatalan toimiiin vaikkapa ruuanlaiton ja saunomisen ohella, ilman murehdintaa siitä, paljonko mikäkin toiminto itsessään kustantaa. Pohjana aikuisille suunnattavissa tuotepaketeissa voisi hyödyntää lehmäleirien esimerkkiä. Päiväkoti-, koulu- ja eläkeläisryhmät voisivat olla hyviä asiakasryhmiä, mutta tällöin rahoituksen kanssa voi olla hankaluuksia.

6.2 Edellytyksenä yhteistyö

Tutkimustulosten perusteella maatilamatkakohteiksi tarvittaisiin sekä nykyaikaisia että perinteisempiäkin maatiloja kokonaisvaltaisen tarjonnan luomiseksi. Kokonaisuutta ajatellen, alueen monipuolinen tarjonta olisi kaikkien yrittäjien etu, sillä samaa matkailijaa voi kiinnostaa erilaisten maatilojen näkeminen. Ongelmana asian eteenpäinviemisessä voi olla yhteistyön rakentaminen isojen ja pienien maatilojen välille, vaikka erikokoiset ja erilaiset maatilat tulisikin nähdä oman yritystoiminnan kehittämismahdollisuutena.

Yhteistyöverkostojen luominen olisi tärkeää myös siksi, että arki maatilalla on vaihtelevaa ja joskus vaikeasti ennustettavissa etukäteen. Eläimet sairastavat ja voivat joskus kuolla aivan yllättäen. Koneet rikkoutuvat, mikä voi aiheuttaa lannan kertymistä tuotantorakennukseen, rehunjaon tilapäistä katkeamista ja varamenetelmän käyttöönottamista, peltotöiden aikataulun siirtymistä tai jollakin muulla tavoin normaalia suurempaa työtaakkaa hetkellisesti. Tällaisen yllättävän tapahtuman sattuessa useamman tilan yhteistyöverkosto pystyisi palvelemaan matkailijoita paremmin, esimerkiksi tarjoamaan ohjelmaa toisella tilalla, kuin jos tilat toimisivat yksin.

Ulkopuolisen ohjelmalveluyrittäjän merkitys voi korostua erityisesti peltotöiden kohdalla. Mikäli tilalla ollaan peltokiireistä huolimatta valmiita ottamaan vastaan matkailijoita, jonkun ulkopuolisen voisi olla hyvä toimia välikätenä matkailijoiden ja maatilojen välillä. Toimiva maatilamatkailuverkosto voitaisiin saada muodostettua usean tilan yhteistyöllä, jolloin ohjelmalveluyrittäjän tehtäväksi jäisi soitella mille tilalle pääsisi kulloisenakin ajankohtana käymään. Tätä työtä helpottaisi ja turhaa soittelua vähentäisi ohjelmalveluyrittäjälle toimitetut tiedot työskentelypäivien keskimääräisestä ajoittumisesta ja seuraavan kesän toimenpidesuunnitelmista kunkin pellon kohdalla. Tällainen toimintamalli sopisi myös erilaisiin yksittäisiin tapahtumiin maatiloilla, kuten laidunkauden avaamiseen ja sadonkorjuujuhlaan. Tällä tavoin matkailijoille muodostuisi useampi vaihtoehtoinen ajankohta osallistua eri tilaisuuksiin.

Parhaimmillaan matkailijoiden vastaanottaminen maatilalla voi piristää arkea ja motivoida tilalliset pitämään paikat kunnossa. Viisas pääsee vähemmällä, kun ottaa matkailijan mukaan ladonmaalaustalkoisiin punamultamaalilla tai puutarhan

laittamiseen perinteitä vaalivalla tavalla. Näiden toimien toteuttaminen yhteistyössä asiansa osaavan ulkopuolisen yrittäjän, kansalaisopiston tai muun tahon kanssa vähentää uuden asian opettelusta ja sen ohjaamisesta koituvaa työtaakkaa. Yhteistyö voikin olla toimivan toiminnan edellytys myös maatalan toimintojen tarjoamisessa matkailun ohjelmapalveluina.

7 POHDINTA

Aiheen laajuus yllätti jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa. Työn etenemisessä haasteita olikin etenkin aiheen rajaamisessa. Liian laaja kokonaisuus, jossa ei keskitytä mihinkään osa-alueeseen riittävän perusteellisesti, ei palvele ketään. Toisaalta kyseessä olevasta aiheesta ei meinannut löytyä valmista kirjallisuutta eikä tutkimuksia, minkä vuoksi työn tehtäväksi muodostui myös tiedonmurusten yhteen kokoaminen ja teoriapohjan luominen.

Opinnäytetyön viitekehys alkoi muotoutua vasta tutkimuksen edetessä ja tutkimustuloksia analysoitaessa. Opinnäytetyön teon alkuvaiheessa tuli käytettyä ehkä liikaa aikaa teoriapohjan suunnitteluun, koska se hidasti huomattavasti opinnäytetyöprosessin kunnollista käynnistymistä. Kun työn kokonaisuus alkoi hahmottua opinnäytetyöprosessin edetessä, myös teoriaosuutta kasvatettiin ja selkiytettiin useaan otteeseen.

Työssä ei tietoisesti paneuduttu sen syvemmin tuotteistamiseen, koska se olisi laajuutensa vuoksi ollut jo aivan oma opinnäytetyönsä. Kuitenkin tutkimuksen edetessä tuntui kerta toisensa jälkeen siltä, että tuotteistamista tulisi käsitellä myös tässäkin työssä. Ajalliset resurssit eivät kuitenkaan antaneet mahdollisuutta laajentaa teoriapohjaa enää enempää. Mitä lähemmäs loppua opinnäytetyö tuli, sitä enemmän huomasi asioita, jotka olisi voinut tehdä toisin. Matkan varrella oli oppinut niin paljon uutta, että alkuajan teksti tuntui kömpelöltä ja monin paikoin epäolennaiselta.

Tämän opinnäytetyön tulokset edustavat vain osaa kaikista niistä ohjelmalvelumahdollisuuksista, joille maatila tarjoaa otolliset puitteet. Esimerkiksi puutarhatalous jäi lopulta melko vähäiselle huomiolle, vaikka siltä saralta voisi löytyä omalaa-tuisia innovaatioita ohjelmalveluiden tuottamiseen. Ryhmähaastattelun tuloksiin saattoi vaikuttaa osallistujien henkilökohtaiset intressit tai koulussa saadut näkemykset. Lisäksi lypsykarjatiloja tuli käsiteltyä eniten, johtuen mahdollisesti niin omasta kuin ryhmähaastattelun useiden osallistujienkin lypsykarjapainotteisista taustoista. Yrittäjähaastattelujen laajentaminen Etelä-Pohjanmaan ulkopuolelle olisi puolestaan voinut tarjota mahdollisuuksia saada enemmän näkemyksiä sel-

laisilta maatilamatkailuyrityksiltä, jotka hyödyntävät jollakin tavoin enemmän maatalaa matkailutoiminnassa.

Oma suuntautumiseni opinnoissani ei myöskään tukenut opinnäytetyön aihetta niin paljon, kuin olisi ollut mahdollista. Jokunen kurssi elämysmatkailusta, matkailun ohjelmapalveluista ja toiminnan tuotteistamisesta olisivat antaneet aivan toisenlaisen pohjan työn tekemiselle. Aiheen kiinnostavuuden takia en kuitenkaan antanut moisen pikkuseikan häiritä, mutta mikäli päätös pitäisi tehdä nyt, saattaisin valita ainakin toisen katsantokannan aiheeseen.

Tämä opinnäytetyö on onnistunut tavoitteessaan, mikäli työn pohjalta lähdetään kehittämään asiakaskyselyä maatilan eri toimintojen kiinnostavuudesta. Lisäksi maatilan toimintoihin pohjautuvien matkailun ohjelmapalveluiden tarjoamisesta kiinnostuneita maatalousyrittäjiä olisi hyvä kartoittaa. Yhden maatilan toiminnon tuotteistaminen ja sen koetustaus voisivat innostaa yrittäjiä pohtimaan omaa maatilansa ja tulevaisuuden mahdollisuuksia uudesta näkökulmasta. Erityisesti sukupolvenvaihdosta odottavat pienehköt maatilat voisivat saada matkailusta varteentotettavan vaihtoehdon tuotannon kasvattamiselle.

Omaa tulevaisuuttani ajatellen tämä opinnäytetyöprosessi antoi paljon eväitä. Entistä laajempi näkökulma maaseudun yritystoiminnalle tarjoamista mahdollisuuksista on varmasti hyödyksi työelämässä. Karttunutta tietoa pystyisin hyödyntämään niin tulevan maatilamme kehittämisesä kuin muissakin työtehtävissä, joissa toimenkuvaani kuuluisi maaseudun yritystoiminnan tai yhteistyöverkostojen kehittäminen. Vaikka opinnäytetyön raportin yksityiskohtia pystyisi hiomaan ja parantelemaan loputtomiin, olen henkilökohtaisesti tyytyväinen työn tuloksiin.

LÄHTEET

- Ammujen arki tutuksi lehmäleirillä. 16.6.2010. (Päivitetty 4.6.2012). [Verkkoartikkeli]. Yle uutiset: Pohjois-Karjala. [Viitattu 5.5.2013]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/ammujen_arki_tutuksi_lehmaleirilla/5580979
- Arell, T. 2002. Suomen vihreä lomaopas: luomua ja kestävyyttä matkailuun – hanke. Helsinki: Luomuliitto ry, ECEAT, YTR.
- Borg, P., Kivi, E. & Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi: matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. Helsinki: WSOY.
- Grangård. 2012. Tervetuloa Grangårdiin. [Verkkosivusto]. [Viitattu 12.5.2013]. Saatavana: <http://www.grangard.fi/>
- Elämyskolmio. 9.12.2009. [Verkkosivu]. Rovaniemi: Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus. [Viitattu 22.4.2013]. Saatavana: <http://leofinland.fi/index.php?name=Content&nodeIDX=3615>
- Hankelistaus. 11.6.2010. (Päivitetty 4.11.2010). [Verkojulkaisu]. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007-2013: Maaseutuvirasto. [Viitattu 5.5.2013]. Saatavana: http://www.mavi.fi/attachments/mavi/newfolder_12/5t7vYNYu0/H001J_Hankelistaus_Pohjois-Karjalan_ELY-keskus.pdf
- Harju-Autti, A. 2011. Matkailu. [www-dokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö. Toimialaraportti 9/2011. [Viitattu 4.4.2013]. Saatavana: <http://www.temtoimialapalvelu.fi/index.phtml?s=6>
- Jokipii, P. 2005. Maalle oppimaan -leirikouluyritykset takaavat laadun. Teoksessa: Häkkinen, J. (toim.) MAALLE OPPIMAAN! Maaseutulähtöisen ympäristökasvatuksen käsikirja. Helsinki: Finfood – Suomen ruokatieto ry. 12–14.
- Jämsä, A. 8.11.2012. Antaako Valion mainos oikean kuvan maitotilojen arjesta? [Verkkoartikkeli]. Yle uutiset: Suora linja. [Viitattu 14.11.2012]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/antaako_valion_mainos_oikean_kuvan_maitotilojen_arjesta/6368643
- Kananen, J. 2008. KVALI – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 93.

- Kuoppa-aho, M. & Katajamäki, E. 15.3.2011. Maatilojen määrä on vähentynyt viidenneksen kymmenessä vuodessa. [Verkkoartikkeli]. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. [Viitattu 3.5.2013]. Saatavana: http://www.maataloustilastot.fi/maatilojen-maara-vahentynyt-viidenneksen-kymmenessa-vuodessa_fi
- Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus. 2009. Elämyskolmio. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.4.2013]. Saatavana: <http://leofinland.fi/index.php?name=Content&nodeIDX=3615>
- Liuksila, T. 2010. Matkailun ohjelmapalvelut. [www-dokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö. Toimialaraportti 10/2010. [viitattu 17.10.2012]. Saatavana: <http://www.temtoimialapalvelu.fi/index.phtml?s=6>
- Leipyölin matkailumaatila. 3.5.2010. [Verkkosivusto]. [Viitattu 7.5.2013]. Saatavana: <http://www.leipyoli.com/>
- Maatalouslaskenta 2010. 11.10.2012. Tilaston laatuselosteet. [Verkkosivu]. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. [Viitattu 5.4.2013]. Saatavana: http://www.maataloustilastot.fi/laatuseloste-maatalouslaskenta-2010_fi
- Maatilat kiinnostavat kuluttajia. 24.9.2012. [Verkkoartikkeli]. Helsinki: Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK. [Viitattu 4.4.2013]. Saatavana: http://www.mtk.fi/ajankohtaista/uutiset/uutiset_2012/fi_FI/avoimet_ovat_tapahtumia/
- Maatilojen tuotantosuunnat vuonna 2012. Ei päiväystä. [xls-taulukko]. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. [Viitattu 7.5.2013]. Saatavana: <http://www.maataloustilastot.fi/tilasto/32>
- Matkailualan turvallisuuspassi. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. [Viitattu 1.5.2013]. Saatavana: <http://spek.fi/Suomeksi/Koulutus/Matkailualan-turvallisuuspassi>
- Matkakohteet. Päivitetty 26.6.2012. [Verkkosivu]. Suomen luomumatkailuyhdistys – ECEAT Suomi ry. [Viitattu 3.5.2013]. Saatavana: www.eceat.fi – Matkakohteet.
- Mikä on ECEAT? 2005–2012. [Verkkosivu]. Suomen luomumatkailuyhdistys – ECEAT Suomi ry. [Viitattu 3.5.2013]. Saatavana: www.eceat.fi – Mikä on ECEAT?
- Nylander, M. 2007. Maaseudun matkailuelinkeinon eteen tehty valtakunnallinen kehittämistyö 1995–2004 – Maaseutumatkailun teemaryhmän kehittämistyön ensimmäinen vuosikymmen. Teoksessa: Vesterinen, N. (toim.) Maaseutumatkailun puoli vuosisataa – artikkeleita kehittämisen eri näkökulmista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2007. 56-85.

- Onnelan matkailumaatila. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 7.5.2013]. Saatavana: <http://www.onnelanmatkailu.fi/>
- Palminkoski, U. 2007. Näin se kaikki alkoi – muisteloita ja ajatuksia maaseutumatkailun kehittämistyön alkua ajoilta. Teoksessa: Vesterinen, N. (toim.) Maaseutumatkailun puoli vuosisataa – artikkeleita kehittämisen eri näkökulmista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2007. 2-40.
- Piipponen, R-M. 19.2.2013. Vuoden 2013 leirit järjestetään seuraavasti. [Verkkosivu]. Lehmäleiri. [Viitattu 5.5.2013]. Saatavana: http://lehmaleiri.com/?page_id=71
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat – Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 73–87.
- Rautala, H. 1996. Tavoitteena terve karja. 3. p. Vantaa: Suomen kotieläinjalostusosuuskunta.
- Riusala, K. & Siirilä, H. 2009. Monialayrittäjyys maaseudun mahdollisuutena. Vaasa: Vaasan yliopisto, Levón-instituutti. Julkaisu No 129.
- Ryymän, J. 2008. Maaseutumatkailu. [www-dokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö. Toimialaraportti 10/2008. [Viitattu 9.1.2013]. Saatavana: <http://www.temtoimialapalvelu.fi/index.phtml?s=6>
- Tervetuloa Lehmäleirille. 2013. [Verkkosivu]. Lehmäleiri. [Viitattu 5.5.2013]. Saatavana: <http://lehmaleiri.com/>
- Tuovinen, V. 2001. Vierailijat omalla tilalla aina suojavaatteisiin. [Verkkolehtiartikkeli]. Terve Eläin-liite: Opas eläintaudeilta suojautumiseen, Maatilan Pellervo (5), 35–50. [Viitattu 29.1.2013]. Saatavana: http://www.ruutupaperi.fi/terve_elain/Terve_Elain_52001/
- Turunen, M. & Valakari, P. (toim.) 1998. Maaseutumatkailu: yrittäjän opas. Helsinki: Maaseutumatkailun teemaryhmä.
- Tuuri, H., Korttesluoma, A. & Rintala, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan matkailututkimus v. 2010. Vaasa: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Maa- ja metsätalouden yksikkö, Ilmajoki.
- Työturvallisuus. 24.8.2010. [Verkkosivusto]. Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Mela. [Viitattu 25.1.2013]. Saatavana: <http://www.mela.fi/Tyohyvinvointi/Tyoturvallisuus>

Törmälän matkailumaatila. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 7.5.2013]. Saatavana: <http://www.tormalanmatkailumaatila.com/index.php>

Uusitalo, H. 20.9.2012. Maatila täyttyi sadoista koululaisista Ylivieskassa. [Verkk-artikkeli]. Kaleva. [Viitattu 4.4.2013]. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/maatila-tayttyi-sadoista-koululaisista-ylivieskassa/606356/>

Valtonen, A. 2011. Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat – Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 88–101.

Verhelä, P. & Lackman, P. 2003. Matkailun ohjelmalvelut: matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. Porvoo: WSOY.

Vihinen, H. 2004. Maatilatalouden rakennemuutos: monitoimistuminen. Teoksessa: P. Markkola (toim.) Suomen maatalouden historia 3: suurten muutosten aika – Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 281–286.

LIITTEET

Liite 1. Ryhmähaastattelun runko

Liite 2. Kysymyksiä yrittäjille

LIITE 1 Ryhmähaastattelun runko

Ryhmähaastattelun alustus: opinnäytetyön tausta

- Maatilamatkailu tänään (kotieläinpihat, majoitus, ravitseminen)
→ Toiminnallinen ja elämyksellinen maatilamatkailu
- Elämysmatkailu
- Matkailun ohjelmapalvelut
- Työn tavoitteet: Kerätä pohjatietoa (mahdollisuudet & haasteet)
 - asiasta kiinnostuneille yrittäjille
 - mahdollisille yhteistyötahoille

TEEMA 1. Maatila-ympäristön aktiviteetit ja vetovoimatekijät

- **Syksy**
- **Talvi**
- **Kevät**
- **Kesä**

TEEMA 2. Viljelijän näkökulma: Riittääkö aika ja motivaatio? Entä oma osaaminen?

- **Tuotantosuuntien erityispiirteet toiminnan kannalta**
 - Nauta
 - Sika
 - Siipikarja
 - Lammas/vuohi
 - Hevonen
 - Kasvinviljely (Vilja/puutarha)
 - Metsä
- **Matkailun vaikutukset**
 - Tuotantoon
 - Perhe-elämään
 - Arkeen

- **Eri tekijöiden painoarvo toiminnan aloittamisen kannalta**
 - Isäntäväen osaaminen/innostus
 - Maatilan valmiit puitteet toiminnalle
 - Toimintojen tuotteistamisen haastavuus
 - Ulkopuolinen ohjelmapalveluyrittäjä
 - Verkostoitumismahdollisuudet/yhteistyö
 - Myyntikanavien löytyminen
 - Nettisivujen teko/päivitys
 - Toiminnasta saatava korvaus
 - Tilojen kunnostus / uudet investoinnit
 - Vessa / pukuhuone / suojarusteet

- **Maalaisromantiikka vs. arkinen totuus**
 - Likaiset tai sairaat eläimet
 - Rikkoutuneet tai vialliset koneet
 - Tavara-ryöykkiöt pihamailla tai nurkissa
 - Vanhat tai ränsistyneet rakennukset

- **Yhteenveto**
 - Vetovoimatekijät
 - Selvitystä vaativat asiat
 - Toiminnan tuomat haasteet
 - Todellinen mahdollisuus vai ei?

LIITE 2 Kysymyksiä yrittäjille

TEEMA 1: MAATILAMATKAILUYRITYKSEN LÄHTÖKOHDAT

- **Matkailutoiminnan aloittaminen**
 - Miksi, miten ja millä koulutus- /työpohjalla
 - Tarvitsiko lisäkoulutusta?
- **Majoitus**
 - Majoituspaikkojen määrän kehittyminen ja niiden työllistävyys
- **Ruokapalvelut**
 - Miten järjestetään ja miten säädeltyä viranomaisten taholta
- **Työvoima**
 - Tarve, saatavuus ja kannattavuus
- **Vapaa-aika**
 - Tarve ja organisointi

TEEMA 2: ÄSIKKAAT JA YHTEISTYÖ

- **Alkuajan asiakkaat**
 - Ketä ja mitä kautta markkinointi
- **Mistä maksavat asiakkaat**
 - Päiväkodit/koululaisryhmät/ulkomaalaiset
- **Vuodenaikojen vaikutus asiakasvirtoihin**
- **Yhteistyöverkostot**
 - Yhteismarkkinointi (samalta nettisivulta, messut, jokin muu?)
 - Muu yhteistyö (ohjelmapalvelut jne.)
 - Yhteistyön merkitys ja kannattavuus

TEEMA 3: TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

- **Tulevaisuuden suuntaus**
 - Kasvattaminen vai kehittäminen (tietty asiakasryhmä?)
 - Uudet palvelut
 - Yhteistyön määrä
- **Toiminnan haasteet**
 - Lait ja asetukset, toimintaympäristö
 - Vakuutukset ja turvallisuus
- **Lisäkoulutustarve**
- **(Maatilan painoarvo ja merkitys)**

TEEMA 4: OHJELMAPALVELUIDEN MERKITYS

- **Kysyntä**
- **Mahdollisuudet tarjota**
 - Itse tehden tai yhteistyönä
- **Kiinnostus maatalaelämyksiä kohtaan**
 - Esim. leirikoulutyylisesti aikuisille